

Hatbrott 2014

*Statistik över polisanmälningar med
identifierade hatbrottsmotiv och
självrapporterad utsatthet för hatbrott*

Teknisk rapport

Hatbrott 2014

Statistik över polisanmälningar med identifierade
hatbrottsmotiv och självrapporterad utsatthet
för hatbrott

Teknisk rapport 2015:14

Brå – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot brott
Brottsförebyggande rådet (Brå) verkar för att brottsligheten
minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom
att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brotts-
förebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott.

Denna rapport kan laddas ner från Brås webbplats, www.bra.se

Produktion: Brottsförebyggande rådet, Enheten för kommunikation
Box 1386, 111 93 Stockholm.
Telefon 08-527 58 400
e-post info@bra.se
Brå på Internet www.bra.se

Redaktör: Carina Djärv och Sara Westerberg
Omslag: Ordförandet

© Brottsförebyggande rådet 2015
ISSN: 1100-6676
ISBN: 978-91-87335-48-8
URN:NBN: SE: BRA-608

Innehåll

Förord.....	5
1. Inledning	6
Hatbrottsstatistiken i korthet	6
2. Bakgrund	8
3. Självrapporterad utsatthet för hatbrott.....	14
Nationella trygghetsundersökningen (NTU).....	14
4. Polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv.....	17
Insamling och kodning.....	17
Definition och bedömningskriterier	20
Tillförlitlighet.....	26
Jämförbarhet	28
Resultatredovisning.....	30
Referenser	36
Bilagor	38
1. Sökordslistan 2014.....	38
2. Urval av brottskoder 2014	40
3. Enkät om polismyndigheternas arbete mot hatbrott år 2014.....	41
4. Metod	44
5. Kvalitetsdeklaration	48
6. Bakgrund till varför kapitlet om hatbrott med högerextremistiska och nationalsocialistiska symboler utgår.....	63

Tabell- och figurförteckning

Tabeller

4. Polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv

Tabell 4.1 Översikt över kriterier för utsatthet för hatbrott uppdelat på motiv utifrån utsatt person och gärningsperson.....	22
--	----

Figurer

2. Bakgrund

Figur 2A Förenklad beskrivning av flödet i rättskedjan.....	13
---	----

Förord

En flicka blir kallad ”judesvin” i skolan, en beslöjad kvinna blir spottad på av sin granne och en man blir hånad på internet för sin sexuella läggning. Det är exempel på händelser som kan förekomma i hatbrottsstatistiken.

Hatbrottsstatistiken kan användas till att studera struktur och utveckling av polisanmälda hatbrott i Sverige. I rapporten ges även en bild av självrapporterad utsatthet avseende vissa hatbrottsmotiv. Tillsammans kan sådana uppgifter vara till hjälp i exempelvis regeringens och rättsväsendets beslut om åtgärder för att utreda, bekämpa och förebygga denna typ av brottslighet.

I årets rapport utgår kapitlet som tidigare handlat om hatbrott med högerextremistiska och nationalsocialistiska symboler. Därtill har statistiken om uppklarade hatbrott reviderats och redovisas nu som handlagda ärenden. Det påverkar inte statistiken över personuppläring, men övriga redovisningskategorier är nya. I övrigt har inga större förändringar skett jämfört med förra årets rapport.

Rapportens författare är Carina Djärv, Sara Westerberg och Anna Frenzel, alla utredare på Brå.

Stockholm i augusti 2015

Erik Wennerström
Generaldirektör

Anna Sellin
Enhetschef

1. Inledning

I regleringsbrevet för år 2006 fick Brottsförebyggande rådet (Brå) regeringens uppdrag att överta statistikföringen av hatbrott från Säkerhetspolisen. Denna rapport innehåller den tekniska beskrivningen av 2012 års statistik. För hatbrottsstatistikens resultat hänvisas till huvudrapporten (Brå 2015:13).

Ett av de främsta syftena med rapporten är att ge information om uppskattad nivå, utveckling och struktur för de *polisanmälningar* där Brå under ett år har identifierat olika hatbrottsmotiv, samt uppskattad nivå och utveckling för *utsatthet* för hatbrott. Ett annat syfte är att bistå rättsväsendet med underlag som kan användas vid kunskapsinventering på området och vid beslut om åtgärder för att utreda, bekämpa och förebygga denna typ av brottslighet. Rapporten syftar även till att bidra med kunskap till den forskning som bedrivs på området samt att följa de internationella åtaganden som Sverige har avseende att rapportera om hatbrott.¹

Hatbrottsrapporten är ett underlag som tillsammans med studier och forskning i övrigt kan ge en något bättre bild av hur situationen avseende hatbrott ser ut i Sverige. Rapporten riktar sig till alla som vill veta mer om hatbrott, såväl regering, riksdag och rättsväsende som allmänhet, intresseorganisationer, media och forskare.

Statistiken över hatbrott med högerextremistiska och nationalsocialistiska symboler utgår

Efter en översyn av statistiken över hatbrott med högerextremistiska och nationalsocialistiska symboler har Brå funnit att statistiken inte mäter det som den förväntas mäta, samt att Brå saknar förutsättningar för att kunna verifiera sådana uppgifter som är nödvändiga för att statistiken ska kunna redovisa det som den är avsedd att redovisa. Eftersom statistiken inte mäter hatbrott kopplade till högerextremism utgår den.

För en utförligare redogörelse av bakgrunden till detta beslut, se bilaga 6.

Hatbrottsstatistiken i korthet

Självrapporterad utsatthet utifrån Nationella trygghetsundersökningen (NTU)

Motiv: Främlingsfientlighet, religiös tro, homofobi.

Metod: Samtliga tillfrågade i Nationella trygghetsundersökningen (NTU) som svarar att de utsatts för misshandel, hot, personrån och trakasserier får följdfrågor om huruvida de tror att det fanns något främlingsfientligt, homofobiskt eller anti-religiöst i motivet.

¹ Sverige rapporterar årlig hatbrottsstatistik till *kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter* (ODIHR) som tillhör *organisationen för säkerhet och samarbete i Europa* (OSSE).

Urvalsstorlek: Slumpmässigt urval av 20 000 i Sverige mantalsskrivna personer i åldern 16–79 år, varav 12 030 medverkade 2014.² Av dessa tillfrågades 1 013 personer eller 8 procent av de medverkande i undersökningen om främlingsfientligt, homofobiskt eller antireligiöst hatbrottsmotiv vid utsatthet för misshandel, hot, personrån och trakasserier.

Periodicitet: Kalenderår, där NTU 2014 avser utsatthet år 2013.

Redovisningsenheter: Personer utsatta för hatbrott, personer utsatta för hatbrott som uppger att de anmält brotten och antal händelser.

Redovisningsvariabler: Motiv, brott, polisanmälan, kön och ålder.

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv

Motiv: Etnisk bakgrund, hudfärg eller nationalitet, religiös tro, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck.

Metod: Automatisk genomsökning med sökordslista på ett slumpmässigt urval om hälften av de polisanmälningar som tillhör särskilt utvalda brottskategorier. Anmälningar som fångats upp två månader efter anmälningstidens utgång granskas manuellt. De som bedöms uppfylla Brås definition av hatbrott kodas in och bildar, efter uppräkningsnivå, statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv.

Population: Polisanmälningar avseende brottskategorierna våldsbrott, olaga hot, ofredande, ärekränkning, hets mot folkgrupp, skadegörelse, klotter, olaga diskriminering samt ett antal övriga brott.³ Sammanlagt cirka 428 000 anmälningar.

Urvalsstorlek och urvalsförfarande: Slumpmässigt urval med en urvalsstorlek på 50 procent av populationen, två månader efter anmälningstidens utgång.⁴ Av 427 900 anmälningar omfattade urvalet cirka 212 900 anmälningar, vilka genomsöktes med listan över sökord. Ungefär 15 000 anmälningar fångades upp med sökordslistan och granskades manuellt.

Periodicitet: Kalenderår.

*Redovisningsenheter:*⁵ Inkommen anmälan och uppkärad anmälan.

Redovisningsvariabler: Huvudbrott, motiv, tillvägagångssätt, plats, relation mellan gärningsperson och den utsatta, regional indelning samt ärendebe- slut avseende huvudbrottet i närmast föregående års anmälningar.

² NTU 2015:01.

³ Se bilaga 2 för en komplett lista över de brottskoder som genomsöks.

⁴ Buffertperioden innebar att urvalsstorleken var 49,7 procent år 2014.

⁵ För en utförligare beskrivning av redovisningsenheterna, se avsnittet "Resultatredovisning".

2. Bakgrund

Hatbrott med främlingsfientliga, antisemitiska och homofobiska motiv har kartlagts sedan början av 1990-talet.⁶ Även statistik över brott med koppling till den högerextrema miljön har redovisats. Sedan Brå tog över sammanställningen av hatbrottsstatistiken från Säpo år 2006 har större fokus lagts på att ge en mer detaljerad information om de hatbrott som identifieras i polisanmälningarna.⁷

Vad är ett hatbrott?

Den typ av brott som vi i dag kallar hatbrott har alltid förekommit. Tidigare var emellertid den brottsliga gärningen i centrum, inte motivet bakom. En händelse som vi i dag troligtvis skulle beskriva som ett hatbrott kunde förr beskrivas som “en attack mot svarta skolbarn” eller “skadegörelse mot judiska butiksinnehavare”. Samhällets intresse för motivet bakom den här typen av brott, och för att samla de brottsliga uttrycken för intolerans under ett samlat begrepp, ledde till att begreppet *hate crime* började dyka upp i USA och England på 1980- och 1990-talet.⁸ I Sverige var det kriminologen Eva Tiby som introducerade begreppet hatbrott genom sin forskning.⁹

En definition av hatbrott kan innefatta brott som riktas mot människor på grund av exempelvis deras etnicitet, funktionshinder, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, religiösa tillhörighet, politiska tillhörighet, sexuella läggning eller ålder.¹⁰ Inom den samlade forskningen påpekas dock att det saknas en vedertagen definition av hatbrott. Diskussioner pågår inom både den akademiska och den yrkesverksamma världen, nationellt och internationellt, och variationen mellan olika länder är stor. Det är heller inte ovanligt att definitionen skiftar även inom ett visst land,¹¹ som i Sverige där definitionen varierat något mellan rättsväsendets myndigheter. Under 2014 fick dåvarande Rikspolisstyrelsen i uppdrag att i samråd med Åklagarmyndigheten och Brå verka för en enhetlig praktisk tillämpning av begreppet hatbrott. Uppdraget rapporterades till regeringen i februari 2015. För att nå målet i uppdraget återstår dock fortsatt arbete. Brås synpunkter finns noterade i Polisens slutrapportering till regeringen.¹²

⁶ Säkerhetspolisen (2001, s. 1).

⁷ Brå för ingen redovisning över autonoma rörelser eller brott i den högerextrema/nationalistiska miljön som inte är hatbrott. För en utförligare förklaring, se Brå (2007, s. 37).

⁸ Hall (2005, s. 4).

⁹ Se vidare i Tiby (1999).

¹⁰ Gerstenfeld (2003, s. 2).

¹¹ Petrosino (2003, s. 10), Hall (2013 s. 4).

¹² Polisen (2015, s. 14f).

I denna rapport används följande definition av hatbrott:

Brott mot person, grupp, egendom, institution eller representant för dessa, som motiveras av rädsla för, fientlighet eller hat mot den utsatta grundat på hudfärg, nationalitet eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning samt könsöverskridande identitet eller uttryck¹³ som gärningspersonen tror, vet eller uppfattar att personen eller gruppen har.

Begreppet hatbrott öppnar frågor om huruvida brottsmotivationen ligger i hat gentemot andra, eller om det snarare handlar om kriminella uttryck för fördomar. I några länder, exempelvis England och Wales, har polisen börjat använda begreppet *biased motivated crime*, fördomsbrott, i stället för hatbrott. Men inte heller det begreppet är oproblematiserat eftersom även begreppet fördom behöver definieras i denna kontext, och begreppet riskerar att ha en bredare betydelse än vad man egentligen avser när man talar om *hatbrott*.¹⁴

Även om oenighet råder om vad som bör inkluderas i termen hatbrott – om det bör heta hatbrott – råder det internationell enighet om att händelsen är ett resultat av bristande respekt för mänskliga rättigheter och människors lika värde. För individen innebär brottet ett angrepp mot hans eller hennes identitet och värdighet.¹⁵ Men ett enskilt hatbrott kränker dubbelt genom att skapa otrygghet och rädsla, inte bara hos den utsatta personen, utan även inom den befolkningsgrupp vars identitet gärningspersonen har angripit.¹⁶

Vilka motiv ingår i Sveriges hatbrottsstatistik?

Eftersom det inte finns en universell definition av hatbrott finns heller inte en fastställd ram för vilka motivgrunder som bör ingå i hatbrottsstatistiken. Vissa länder för ingen sådan statistik, medan andra redovisar statistik över ett eller flera hatbrottsmotiv.¹⁷

Brås statistik över självrapporterad utsatthet för hatbrott enligt Nationella trygghetsundersökningen (NTU) redovisar hatbrott med

- främlingsfientliga
- homofobiska
- antireligiösa motiv.

Brås statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv redovisas hatbrott med

- främlingsfientliga/rasistiska
  - afrofobiska
  - antiromska
- antisemitiska
- islamofobiska
- kristofobiska och andra antireligiösa
- homofobiska, bifobiska och heterofobiska
- transfobiska motiv.

Tillsammans utgör dessa delar den svenska hatbrottsstatistiken.

¹³ Det vill säga vilket kön man upplever sig tillhöra samt hur någon väljer att uttrycka sitt biologiska kön, sociala kön och/eller det kön man identifierar sig som.

¹⁴ Hall (2005, kap. 1).

¹⁵ Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, HomO (2008, s. 9).

¹⁶ Gerstenfeld (2003, s. 18).

¹⁷ För mer information, se exempelvis ODIHR (2013).

I en internationell jämförelse omfattar den svenska statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv fler motiv än i de flesta andra länder.¹⁸ Några länder inkluderar dock andra motiv än vad Sverige redovisar, såsom funktionsnedsättning, politisk hemvist, ålder och kön. Ett argument som brukar anföras vid en diskussion om vilka motivgrunder som ska ingå är att det är viktigast att undersöka den typ av brottslighet som annan statistik eller andra undersökningar inte fångar upp.

De teoretiska möjligheterna att konstruera underkategorier är obegränsade, men frågan som måste ställas är nyttan av och möjligheterna till att särredovisa utsatthet utifrån de olika motivgrunderna samt vilken efterfrågan som finns. De motiv som ingår i Brås hatbrottsstatistik är dels etablerade sedan tiden då säkerhetspolisen ansvarade för statistiken, dels framtagna i samarbete med statistikens målgrupper.

Bruket av vedertagna teoretiska begrepp

Vissa motiv inom hatbrottsstatistiken är kopplade till begreppet ”anti” (till exempel antisemitism) medan andra motiv är kopplade till begreppet ”fobi” (till exempel islamofobi). Det är värt att notera att begrepp med suffixet -fobi inte avser fobier i traditionell mening, då fobi snarare är en medicinsk term för stark rädsla och ångest över något som genererar en känsla av att man måste undvika eller komma bort från det man är rädd för. Diskussioner om betydelsen och bruket av begrepp som innehåller dessa prefix och suffix pågår ständigt. De begrepp som Brå använder i denna rapport är antingen vedertagna begrepp, eller har tagits fram i samråd med berörda intresseorganisationer. Begreppen definieras i inledningen i respektive kapitel.

Definitionen av hatbrott förändrades 2008

Vad som är ett typiskt hatbrott påverkas av hur hatbrott som begrepp definieras och konstrueras. Definitionen bakom statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv utgår från motivet till brottet. Det vill säga att gärningspersonen gett uttryck för fientlighet eller motvilja på grund av föreställningar om hudfärg, nationalitet eller etnisk bakgrund, religiös tro, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck – oavsett vem eller vilka som utsätts för brotten.

År 2008 utökade Brå definitionen av vem som kan utsättas för och vara gärningsperson vid ett hatbrott. Sedan dess kan även personer som kan uppfattas representera olika grupper eller frågor som berör hatbrott utsättas, exempelvis journalister, beslutsfattare eller politiker. Detta stämmer överens med hur lagstiftningen på området, straffskärpningsregeln¹⁹ i brottsbalken, är utformad. Straffskärpningsregeln aktualiseras oftast vid brott som riktas mot minoritetsgrupper, men den kan lika väl tillämpas exempelvis om en person angrips för att den är av svensk härkomst.

Att anmäla ett hatbrott eller inte

Varje dag begås hatbrott som aldrig kommer till rättsväsendets kännedom. Benägenheten att anmäla ett hatbrott kan påverkas av ett flertal faktorer, exempelvis

¹⁸ Sverige är exempelvis det enda land som till ODIHR (som är en del av OSSE) varje år redovisar samtliga motivgrunder som de efterfrågar.

¹⁹ Straffskärpningsregeln BrB 29 kap. 2 § 7 p.

- att den utsatta själv *inte definierar en händelse som ett hatbrott* eller som *brottslig*
- att den utsatta bedömer *händelsen som trivial*
- att den utsatta känner *skam* och inte vill medge utsatthet
- *rädsla för eventuella repressalier* från gärningspersoner
- *rädsla för att bli ytterligare utsatt eller för sekundär viktigmisering* (efter själva brottstillfället) inom rättsväsendet, genom att exempelvis inte bli tagen på allvar eller inte bli trodd²⁰
- en känsla av att även om man anmäler ett brott så *leder det inte till något*.

För homofobiska och bifobiska hatbrott kan det vidare handla om att den utsatta inte är öppen med sin sexuella läggning och befarar att en anmälan kan leda till att den avslöjas för utomstående. Vid främlingsfientliga/rasistiska hatbrott kan det finnas rädsla för att bli identifierad som en person utan uppehållstillstånd och bli utvisad ur landet.²¹ Dessutom kan ett problem vara att det inom rättsväsendet inte finns, eller att den utsatta är osäker på om det finns, tillräckligt med kunskap och resurser för att hantera språkskillnader.²²

Avseende hur de utsatta upplever att rättsväsendets myndigheter bemöter dem, publicerade Brå 2008 en rapport om diskriminering i rättsprocessen och missgynnande av personer med utländsk bakgrund.²³ Resultaten visade att det inom rättsväsendets samtliga led finns generaliserande föreställningar om minoritetsgrupper. Det leder till att personer med utländsk bakgrund²⁴ inte alltid får samma behandling som personer med svensk bakgrund i en liknande situation. Aktörer från rättsväsendet som deltog i Brås studie gav exempel på att vissa minoritetsgrupper kan missgynnas mer än andra. Särskilt utsatta för stereotypa föreställningar inom rättsväsendet är romer, östeuropéer, muslimska grupper och svarta personer. En person som väljer att inte anmäla kan alltså ha blivit illa bemött av rättsväsendets aktörer vid tidigare tillfällen, antingen i Sverige eller i ett annat land.²⁵

Även andra faktorer kan påverka benägenheten att anmäla. Exempelvis kan det vara lättare att anmäla en okänd gärningsperson än någon man känner eller som man med stor sannolikhet kommer att träffa på i vardagen. Anonymiteten i storstäder och bristen på anonymitet på mindre orter kan därför påverka anmälningsbenägenheten.

Likaså påverkas den av om samfund, ledare eller intresseorganisationer av olika skäl förespråkar, eller avråder, människor från att anmäla. Exempelvis kan en organisation uppmana till att anmäla för att synliggöra utsattheten, medan en annan organisation kan avråda på grund av upplevelsen att en anmälan inte leder till något, eller att man befarar att det kan förvärra situationen för den utsatta personen eller för gruppen som denne tillhör.

Alla faktorer som har beskrivits kan påverka hur stor andel av utsattheten för hatbrott som anmäls till polisen.

²⁰ Berk, Boyd och Hamner (2003, s. 55) och Tiby (1999, s.19).

²¹ Gerstenfeld (2003, s. 54).

²² Brå (2008, s. 74–81).

²³ Brå (2008).

²⁴ Brå (2008, s. 7). Förutom utländsk bakgrund inkluderas inhemska etniska minoriteter (till exempel romer) eller religiösa minoriteter (till exempel muslimer).

²⁵ I en rapport från Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, DO, (2007, s. 46) där 33 ungdomar och unga vuxna med afrikansk bakgrund intervjuas om bland annat anmälan av rasism och diskriminering, påpekas att det finns ett flertal upplevelser av att det är meningslöst att anmäla brott till polisen främst för att förtroende saknas för polisen och för att man är rädd för att inte bli trodd.

Hatincidenter och hatbrott

Hatbrottsforskningen skiljer ofta mellan hatincidenter och hatbrott. Hatincidenter är händelser som rapporteras till polis och som den utsatta eller andra (exempelvis polismannen som tar emot anmälan) uppfattar innehålla ett möjligt hatbrottsmotiv. Det betyder dock inte att händelsen behöver utgöra ett brott i juridisk mening.²⁶ Efter utredning kan det visa sig att så inte var fallet, eller att det inte går att bevisa att händelsen var ett brott, och utredningen läggs ner. Hatbrott i sin tur är konstaterade brottsliga händelser som begås mot personer på grund av ett visst hatbrottsmotiv,²⁷ något som kan konstateras först i domstol.

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv bygger på händelser som har *anmälts* till polisen. Eftersom anmälningarna inte följs genom rättskedjan till domslut kan incidenter och brott inte särskiljas, utan båda kategorierna ingår i statistiken. Genomgående i rapporten används ändå begreppet hatbrott.

Hatbrott är inget specifikt brott utan ett samlingsbegrepp

I Sverige finns det tre lagrum som tillsammans sätter ramarna för vad hatbrott är: hets mot folkgrupp, olaga diskriminering²⁸ och straffskärpningsregeln²⁹. Det sistnämnda anger att alla brott kan vara ett hatbrott. Hatbrott är följaktligen ett samlingsbegrepp och inte ett specifikt brott.

Även om ett hatbrott anmäls till polisen finns det ett flertal hinder som behöver överbryggas för att det anmälda brottet ska kunna leda till att en person blir lagförd.³⁰ Ett brott kan anmälas, men för att det ska registreras som ett hatbrott måste även hatbrottsmotivet identifieras.

En bedömning av huruvida en händelse är ett hatbrott eller inte bör ske genom hela rättskedjan, det vill säga hos polis, åklagare och i domstol (se figur 2.1 för beskrivning av flödet i rättskedjan). Bedömningen av vad som är ett hatbrott försvåras emellertid av att uppfattningen om vilka omständigheter som indikerar ett hatbrott skiljer sig åt mellan anmälningsmottagande, åtalande och dömande myndigheter.³¹ Även om instanserna har samma samlingsbegrepp att utgå ifrån så kan den operationella definitionen skilja sig åt. Ett arbete har påbörjats i syfte att göra denna mer enhetlig men fortsatt arbete återstår.³²

Den stora skillnaden mellan antal anmälda och antal lagförda brott med hatbrottsmotiv³³ kan, som tas upp i avsnitten för handlagda ärenden i denna rapport, å ena sidan hänga samman med de brottstyper som är vanliga i anmälningarna, å andra sidan kan en viss del troligen även förklaras av

²⁶ Hall (2005, s. 11–13).

²⁷ Gerstenfeld (2003, s. 66) och Tiby (1999, s. 2).

²⁸ Se BrB 16 kap. 8 § (hets mot folkgrupp) och BrB 16 kap. 9 § (olaga diskriminering).

²⁹ BrB 29 kap. 2 § 7 p.

³⁰ Tiby (1999, s. 232). En ytterligare problematiserande aspekt är huruvida straffskärpningsregeln tillämpas, något som i dagsläget är svårt att följa upp. För att kunna göra det måste polisen uppmärksamma motivet och underrätta åklagaren om att straffskärpningsregeln ska användas, vilket åklagaren då måste ange i stämningens ansökan. Domstolen behöver därefter i domslutet ange om straffskärpningsregeln tillämpats, något som den inte är skyldig att göra.

³¹ Tiby (2007, s. 7).

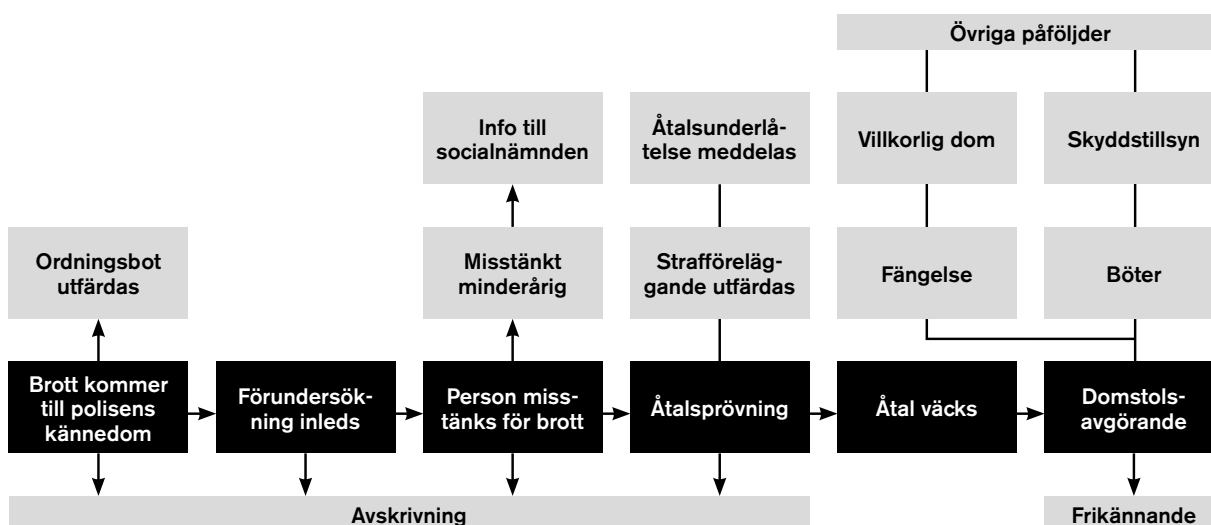
³² Polisen (2015, s 14f)

³³ Vid en undersökning genomförd av Brå (2002, s. 6–7) följdes alla hatbrott som anmäldes år 2000, från anmälan till tingsrättsdom. Av knappt 4 300 anmälda hatbrott lades nästan nio av tio ned, och av de 8 procent (360 hatbrott) som ledde till åtal åberopade åklagaren straffskärpningsregeln i 42 fall. I domstolarna skärptes straffet för 46 hatbrott. Det fanns dock ingen enhetlig praxis för hur domstolarna tillämpade straffskärpningsregeln.

att uppfattningen om vad som indikerar ett hatbrott skiljer sig åt mellan myndigheterna. Men det bör även framhållas att myndigheterna i rättskedjan har olika uppdrag och därför behöver förhålla sig olika till hur vitt hatbrottsbegreppet kan tolkas.³⁴

Polisen tar emot en hatbrottsanmälan, utreder det underliggande brottet (till exempel misshandel) samt om det finns ett *möjligt* hatbrottsmotiv till brottet. Åklagaren har en dubbel position. I utredningsfasen utreds brottet och huruvida det finns ett *möjligt* hatbrottsmotiv. Vid en viss punkt intar åklagaren dock positionen som den åtalande parten och behöver då beakta om bevisningen är tillräcklig för att *styrka* ett hatbrottsmotiv. Domstolen i sin tur behöver beakta om det är *ställt utom rimligt tvivel* att gärningspersonen är skyldig till brottet *samt* hade ett hatbrottsmotiv till det.

Figur 2A. Förenklad beskrivning av flödet i rättskedjan.

³⁴ Tiby (2007, s. 7). Tiby beskriver hur polisen som är först i rättskedjan måste arbeta utifrån en vid definition av hatbrott för att erhålla medborgarnas legitimitet. I senare led i rättsväsendet, som i domstolen, måste dock godtagbara bevis framställas.

3. Självrapporterad utsatthet för hatbrott

I detta kapitel beskrivs de metodologiska aspekterna avseende *Nationella trygghetsundersökningen* (NTU) som är relevanta för redovisningen av utsatthet för hatbrott. För detaljerad beskrivning av undersökningen och dess metoder hänvisas till NTU:s tekniska rapport.³⁵

Nationella trygghetsundersökningen (NTU)

I Brås nationella trygghetsundersökning (NTU) tillfrågas ett urval av befolkningen i åldern 16–79 år om utsatthet för ett tiotal brottstyper. För brottstyperna *personrån*, *misshandel*, *hot* och *trakasserier*³⁶ ställs uppföljningsfrågor om huruvida den utsatta upplever att det fanns någonting *främlingsfientligt*, *homofobiskt* eller *antireligiöst* i motivet till händelsen.³⁷ Frågorna som berör hatbrott är formulerade på följande sätt:

Upplever du att det fanns något främlingsfientligt i motivet? Med främlingsfientlighet menas här att man utsattes för att man har en annan etnisk bakgrund.

Upplever du att det fanns något om din religion i motivet? Med det menas att man utsattes för att man är (eller av gärningspersonen upplevdes vara) religiös (eller ha en annan religion än gärningsmannen).

Upplever du att det fanns något homofobiskt i motivet? Med homofobiskt menas här att man utsattes för att man är (eller av gärningspersonen upplevdes vara) homo-, bi-, eller transperson.³⁸

Av de 20 000 personer i åldern 16–79 år som slumpmässigt valdes ut för att delta i 2014 års undersökning svarade 61 procent. Undersökningen genomförs i form av en telefonundersökning (86 procent av svaren) kompletterad med enkäter via post eller internet, (14 procent av svaren) och vänder sig till ett stort slumpmässigt urval av befolkningen.³⁹ Till dem som svarar på post- eller webbenkäten ställs inte uppföljningsfrågor om brott och de kan därmed inte besvara frågor om utsatthet för hatbrott.

Referensperioden när det gäller utsatthet för hatbrott är föregående kalenderår, det vill säga utsatthet under år 2013 för NTU 2014. På detta sätt

³⁵ NTU 2015:4

³⁶ Med trakasserier avses en serie händelser. Varje serie räknas som en trakasserihändelse. Trakasserier behöver inte vara ett brott. Om de utgör brott rubriceras de enligt gällande brottsrubricering i brottsbalken, exempelvis hot, ofredande och hemfridsbrott.

³⁷ Brå (2015b, s. 18, 30, 38-39, 43-44).

³⁸ Svartalalternativen för frågorna är Ja, Nej, Vet ej eller Vill ej svara.

³⁹ Brå (2015b, s. 128, 131).

skiljer sig uppgifterna från NTU från statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv eftersom dessa avser år 2014. I nuläget finns det insamlat material om utsatthet för hatbrott för åren 2006–2013, och samtliga år presenteras i årsboken för hatbrottsstatistiken.

Tänk på detta vid läsning av resultaten

Det finns några saker att vara medveten om då man läser rapporten om hatbrott 2014. För det första avser självrapporterad utsatthet för hatbrott enligt NTU 2014 utsatthet under föregående kalenderår, det vill säga år 2013, medan statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv utgörs av anmälningar från år 2014.

När resultaten från NTU tolkas är det viktigt att ha i åtanke att antalet svarande när det gäller utsatthet för hatbrott är lågt, i synnerhet för utsatthet för homofobiska och antireligiösa hatbrott, vilket skapar större osäkerhet i skattningarna och kan bidra till stora variationer mellan åren. Skillnaderna mellan resultaten för hatbrott i NTU över tid är mot bakgrund av detta att betrakta som relativt små.

I en frågeundersökning av det här slaget spelar de tillfrågades egna upplevelser och bedömningar in, och sannolikt rapporteras i viss utsträckning även andra händelser än de efterfrågade. Ett annat problem med frågeundersökningar som NTU kan vara att de som tillfrågas vill lämna ”rätta” svar. Exempelvis på frågan om brottet är anmält eller inte kan den tillfrågade välja att svara att så är fallet, trots att händelsen inte är polisanmäld.

Man bör även notera att NTU enbart mäter utsatthet bland Sveriges folkbokförda befolkning.⁴⁰ Svarefrekvensen bland utomnordiskt födda personer är lägre (43,6 procent) än bland personer födda i Norden (64,9 procent).⁴¹ Representativiteten är därmed lägre, men viktningen av grupperna kompenserar i viss mån för detta. Det finns även en problematik i att fråga om utsatthet för hatbrott till den generella befolkningen. I och med att antalet personer som svarar att de blivit utsatta för hatbrott är få skulle förmodligen riktade undersökningar till olika grupper som kan anses särskilt utsatta ge en bättre bild av utsattheten inom respektive grupp.

När det gäller mer detaljerade analyser, såsom utsatthet för vissa enskilda brottstyper, finns det statistiska begränsningar avseende vad som kan redovisas. Det låga antalet observationer har till följd att det inte är möjligt att utifrån detta mättillfälle beskriva fördelningen av brottstyper för homofobiska och antireligiösa hatbrott.

Resultatredovisning

De *redovisningsenheter* som presenteras för självrapporterad utsatthet för hatbrott utifrån *Nationella trygghetsundersökningen* (NTU) är

- enskilda personer utsatta för hatbrott
- antalet hatbrott (händelser)
- antalet polisanmälda händelser.

Information om de redovisade grupperna presenteras utifrån variablerna *hatbrottsmotiv, brottstyp, kön, ålder*. De brottsmotiv som redovisas är

- främlingsfientliga
- homofobiska
- antireligiösa motiv.

⁴⁰ Asylsökande samt personer som vistas utan giltiga tillstånd i Sverige ingår därmed inte i urvalet.

⁴¹ Brå (2015b, s. 131).

I NTU beskrivs utsatthet för brott utifrån andelen personer i befolkningen som för vissa brottstyper uppger att de varit utsatta för hatbrott (prevalens) och dessa brottstypers omfattning totalt sett i populationen (incidens). De *brottstyper* som redovisas angående hatbrott i NTU är

- personrån
- misshandel
- hot
- trakasserier.

Uppgifter om kön och ålder redovisas också. Ålder är indelat i följande fyra åldersgrupper:

- 16–24 år
- 25–44 år
- 45–64 år
- 65–79 år

4. Polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv

I detta kapitel beskrivs datainsamlingsmetoden för hatbrottsstatistiken 2014, det manuella kodningsarbetet samt de bedömningskriterier och definitioner som ligger till grund för vilka polisanmälningar som vid den manuella granskningen identifieras innehålla hatbrott.

Insamling och kodning

Hatbrott är inte ett brott som uttryckligen regleras i egna bestämmelser i brottsbalken. Det finns inte heller någon särskild brottskod för hatbrott i polisens system för att registrera brott. Det innebär att det i dagsläget inte är möjligt att producera statistik över polisanmälda hatbrott med samma tillvägagångssätt som används i den officiella statistiken över anmälda brott. Sedan 2008 kan dock polisen genom ett fält i RAR⁴² markera om ett anmält brott är ett misstänkt hatbrott eller inte.⁴³ Markeringen infördes inte i syfte att föra statistik över antalet anmälda hatbrott utan för att uppmärksamma hatbrott som fenomen.⁴⁴

Metoden för att identifiera hatbrottsanmälningar, som ursprungligen är utarbetad av Säkerhetspolisen (Säpo), bygger i stället på sökningar och manuella granskningar av ett slumpmässigt urval anmälningar avseende särskilt utvalda brottstyper som har ansetts vara relevanta för hatbrott.⁴⁵ Anmälningar som bedöms uppfylla Brås definition av hatbrott kodas in och bildar, efter uppräknig till populationsnivå,⁴⁶ statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv.

Ytterst är det vid anmälningstillfället målsägandens subjektiva upplevelse som avgör huruvida handlingen betraktas som ett hatbrott.⁴⁷ Att data samlas in vid anmälningsstadiet resulterar i en antalsmässigt mer omfattande statistik jämfört med om statistiken skulle ha samlats in i ett senare led i

⁴² Rationell anmälningsrutin (RAR) är polisens datorsystem för att ta upp en anmälan.

⁴³ Fältet som infördes nationellt på polismyndigheterna är obligatoriskt och innebär att anmälningsupptagaren måste svara på frågan om det aktuella brottet är ett misstänkt hatbrott eller ej.

⁴⁴ Hatbrottsmarkeringen har specialstuderats av Brå sedan den infördes 2008 fram till 2011. Även om definitionen av hatbrott skiljer sig mellan Brå och polisen har majoriteten ändå bedömts som felmarkerade. Se tidigare årsböcker för hatbrottsstatistiken och tillhörande tekniska rapporter för mer information.

⁴⁵ Säkerhetspolisen började producera hatbrottsstatistik 1994. Brå övertog ansvaret för produktionen år 2006 och utvecklade ett eget systemstöd för att söka fram, koda och granska polisanmälningar med möjliga hatbrottsmotiv. Metoden har varit densamma fram till årets produktionsomgång då produktionen av statistiken har effektiviserats och undersökningen gjorts om från en totalundersökning till att vara en urvalsundersökning.

⁴⁶ Det vill säga till en nivå som om samtliga polisanmälningar avseende de särskilt utvalda brottskoderna hade ingått i undersökningen.

⁴⁷ Detta är samma utgångspunkt som vid den officiella statistiken över anmälda brott.

rättskedjan eftersom endast en liten del av antalet brott går vidare till åtal. Om data i stället samlades in över exempelvis personupplästa hatbrott eller lagföringar vid hatbrott, skulle inte lika många incidenter fångas upp i statistiken. Då skulle statistiken endast ha sin utgångspunkt i händelser som bedömts som brott hos polisen och åklagarmyndigheten i första fallet och hos domstolarna i andra fallet.

Population

Populationen för undersökningen är brottsanmälningar registrerade i Sverige under år 2014 avseende särskilt utvalda brottstyper. De brottstyper som ingår är våldsbrott, olaga hot, ofredande, ärekränkning, hets mot folkgrupp, skadegörelse, klotter, olaga diskriminering och diverse övriga brott.⁴⁸ Avgränsningen baseras på de brottstyper som Säkerhetspolisen (Säpo) vid inrättandet av den nationella hatbrottsstatistiken bedömde förekomma vid hatbrott. Av den anledningen görs inte sökning på anmälningar avseende exempelvis stöld, personrån och sexualbrott. Effekten av denna avgränsning är svår att uttala sig om, men det innebär troligen att en del hatbrott förbigås.⁴⁹ Avgränsningen har emellertid behållits för att uppnå jämförbarhet över tid i statistiken.

Datainsamling och urval

Polisanmälningar med möjliga hatbrottsmotiv fångas upp genom att man söker efter hatbrottsrelaterade ord och fraser i fritexten på ett obundet slumpmässigt urval (OSU) om hälften av anmälningarna som ingår i populationen. På grund av att urvalet görs månadsvis med en buffertperiod om två månader⁵⁰ missas ärenden som tillkommer i de fall polisen efter buffertperioden har uppdaterat ett ärende med en brottskod som ingår i populationen.⁵¹ För hela året fanns för de utvalda brottstyperna drygt 427 900 anmälningar. Det slumpmässiga urvalet om hälften av anmälningarna omfattar endast anmälningarna efter buffertperioden. Till följd av detta är urvalsstorleken 49,7 procent av de relevanta anmälningarna från 2014. För de knappt 212 900 anmälningar som slumpades fram används en sökordslista bestående av hatbrottsrelaterade ord och fraser för att fånga upp anmälningar med möjliga hatbrottsmotiv. Genomsökning med sökordslistan fångade upp nästan 15 000 anmälningar, vilka har granskats manuellt.

Sökordslistan

Den automatiserade genomsökningen innebär att anmälningar som innehåller ord och termer från sökordslistan fångas upp och att sökorden i fritexten markeras. Sökordslistan uppdateras normalt årligen genom att ord läggs till, korrigeras eller tas bort om de inte ger relevanta träffar. Med anledning av anpassningen till den nya metoden 2012 uppdaterades emel-

⁴⁸ Exempelvis brott mot personuppgiftslagen, tjänstefel och övergrepp i rättsak. För en komplett förteckning över vilka brottskoder som ingår, se bilaga 2.

⁴⁹ Till exempel visar uppgifter om utsatthet för hatbrott från *Nationella trygghetsundersökningen* (NTU) att hatbrott även förekommer vid personrån. Även andra brottstyper, utöver de som ingår i populationen, har fångats upp vid granskningen av de anmälningar som polisen markerat som misstänkta hatbrott i RAR (ingick som datainsamlingsmetod 2008-2011). Polisens hatbrottsmarkering kan nämligen avse samtliga brottstyper.

⁵⁰ Uttag av anmälningarna från januari görs i början av april, anmälningar från februari i början av maj och så vidare.

⁵¹ Buffertperioden sattes till två månader efter att det visade sig att majoriteten av ajourföringarna gjorts under denna tidsperiod.

lertid inte listan inför 2013 års produktion. För produktionen av 2014 års statistik bestod sökordslistan av 390 ord och fraser. Listans sökord, som utgörs av hatbrottsrelaterade ord och fraser, bygger framför allt på erfarenheter från tidigare års arbete med statistiken. Inspiration till nya sökord kommer bland annat från genomläsning av brottsanmälningar, omvärldsbevakning samt kontakter med målgrupper. Tanken är att sökordslistan ska hållas aktuell utifrån nytt språkbruk och nya företeelser i samhället. Varje år redovisas sökordslistan i en bilaga.⁵² I det följande ges ett exempel på hur ord från sökordslistan markeras i anmälnans fritext:

De tre killarna har hotat Jonas vid tidigare tillfällen. De kallar honom "jävla transa" och "böjjävel".

Fritexterna ger varierande information

Brottsanmälningarnas fritext består av alltifrån några rader till en längre text med en beskrivning av de anmälda brotten och omständigheterna, vanligen kallad gärningsbeskrivning. När det gäller denna fritext finns det två förhållanden som är särskilt viktiga att ha i minnet. För det första finns det inte någon strukturerad och fastställd mall för vad fritexterna ska innehålla, vilket medför att de innehåller olika mycket information. För det andra skrivs fritexten vanligen in direkt vid anmälningstillfället, varför information som inkommer senare under utredningen inte ingår. Vid framför allt dödligt våld finns det stora problem med att använda denna metod, eftersom det inte finns någon utsatt som kan berätta hur brottet gick till eller delge polisen det eventuella motivet till brottet. Ett annat skäl är också att fritexten i anmälan i vissa fall antingen blir mycket kort på grund av alltför känslig information eller att den enbart beskriver vad man funnit på brottsplatsen. Om det dödliga våldet har ett hatbrottsmotiv kan det ibland ändå identifieras och inkluderas i statistiken genom information från andra källor. Bortfallet vid dödligt våld påverkar inte nivån för samtliga hatbrott, då brottstypen är sällsynt.

Manuell granskning och kodning

De anmälningar med möjliga hatbrottsmotiv som fångades upp vid genomsökningen med sökordslistan (nästan 15 000 anmälningar) har granskats manuellt av minst två olika personer i tre olika steg. Anmälningar som motsvarar Brås definition av hatbrott kodades in som sådana efter att ha genomgått följande process:

1. *Bortgallring* (utredare 1): I ett första steg sker en bortgallring av anmälningar som absolut inte bedöms som hatbrott enligt Brås definition. Vid minsta misstanke om att det kan röra sig om ett eventuellt hatbrott går anmälan vidare till nästa steg.
2. *Kodning* (utredare 2): I ett andra steg läses anmälan igenom noggrant och samtliga variabler för de anmälningar som bedöms innehålla hatbrott kodas. Svårbedömda anmälningar diskuteras mellan utredarna.
3. *Kvalitetskontroll/rättning* (utredare 1): Slutligen görs en kvalitetskontroll. Anmälningar kodade som hatbrott och samtliga kodade variabler granskas och korrigeras i de fall det behövs. Diskussion förekommer vid svårbedömda fall. Dessa räknas sedan upp till populationsnivån, det vill säga till en nivå som om samtliga polisanmälningar hade ingått i un-

⁵² Se bilaga 1 för en komplett lista över de sökord som använts vid produktionen av hatbrottsstatistiken 2014.

dersökningen. Av samtliga nästan 15 000 anmälningar som granskades bedömdes i slutändan 21 procent innehålla hatbrott.

Det bedömningsunderlag som används för att fastställa om en anmälan avser ett hatbrott utgörs främst av den information som framkommer i anmälan fritext, men även namn på utsatt och gärningsperson, brottsplats och uppgifter från relaterade anmälningar används. I kodningsarbetet är det främst målsägandens upplevelse av gärningspersonens motiv (såsom anmälningsupptagaren beskriver det i fritexten) som ligger till grund för bedömningen. Ibland kan även någon annan persons perspektiv på händelsen vara av vikt. Det kan till exempel vara iakttagelser från en polis eller ett vittne. Vilken typ av information som finns att tillgå och omfattningen av denna kan variera mellan de olika anmälningarna. Utifrån den tillgängliga informationen görs en samlad bedömning.

Definition och bedömningskriterier

I detta avsnitt redogörs för hur hatbrott definieras i hatbrottsstatistiken och de bedömningskriterier som används för att identifiera ett hatbrott i en brottsanmälan.

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv grundas främst på den utsattas upplevelse av gärningspersonens motiv till sin handling. För statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv används följande definition av hatbrott:

Brott mot person, grupp, egendom, institution eller representant för dessa, som motiveras av rädsla för, fientlighet eller hat mot den utsatta grundat på hudfärg, nationalitet eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning samt könsöverskridande identitet eller uttryck som gärningspersonen tror, vet eller uppfattar att personen eller gruppen har.⁵³

Följande hatbrottsmotiv omfattas av definitionen och redovisas i statistiken: främlingsfientliga/rasistiska (av dessa särredovisas afro-fobiska och antiromska), antisemitiska, islamofobiska, kristofobiska och andra antireligiösa, homofobiska, bifobiska, heterofobiska samt transfobiska.⁵⁴ Tillsammans med interna bedömningskriterier ligger definitionen ovan till grund för vilka anmälningar som bedöms innehålla hatbrott vid den manuella granskningen.

Fastställande av om en anmälan innehåller ett hatbrottsmotiv

När en anmälan bedöms använder Brå flera olika kriterier för att fastställa hatbrottsmotivet. Bedömningen utgår från *all information* som finns att tillgå i polisanmälan fritext. Att bedömningen utgår från polisanmälan fritext innebär att den till största delen utgår från anmälningsupptagarens sammanställning av den utsattas upplevelse av den aktuella händelsen. Om den utsatta anser eller misstänker att motivet till brottet beror på att hon eller han är eller av gärningspersonen har uppfattats vara exempelvis ho-

⁵³ Se äldre rapporter för ett utförligare resonemang om definitioner: Brå (2006) och Säkerhetspolisen (2005).

⁵⁴ Definitionen utvidgades år 2008 till att förutom främlingsfientliga/rasistiska hatbrott mot minoriteter, homofobiska, antisemitiska och islamofobiska hatbrott även omfatta främlingsfientliga/rasistiska hatbrott mellan olika minoriteter och mot majoriteten, andra antireligiösa hatbrott, bi- och heterofobiska hatbrott, samt transfobiska hatbrott. Därutöver utvidgades definitionen till att även inkludera personer som av gärningspersonen uppfattas vara representanter (exempelvis politiker eller journalister) för de grupper som kan bli utsatta för hatbrott enligt definitionen.

mosexuell, kristen, muslim, jude eller rom bedöms händelsen i regel som hatbrott. Förutom *den utsattas berättelse* kan bedömningen baseras på:

- *Gärningspersonens uttalanden verbalt eller skriftligt.* Det kan exempelvis vara att gärningspersonen säger ”svartskalle”, ”äckliga flata”, ”jehovaspack” eller ”transjävel” till den utsatta vid brottstillfället. Termer som ”transa”, ”muslim”, ”jude” och ”flata” kan anses utgöra grund för hatbrott om de används i utpekande syfte, exempelvis om ordet ristas in på någons ytterdörr. Även allmänt klotter, affischer och flygblad med text som ”ut med alla zigenare”, ”muslimjävlar – inga fler moskéer i Sverige”, davidstjärnor i kränkande kontext ihop med hakkors och ”hata lesbiska” bedöms som hatbrott.
- *Information via relaterade anmälningar.* Ibland förekommer en utsatt eller en gärningsperson i flera anmälningar, vilket kan finnas noterat i den aktuella fritexten. Dessa relaterade anmälningar kan exempelvis vara en motanmälan eller ytterligare en utsatt som anmäler samma händelse, vilket vanligtvis ger relevant information även om den aktuella händelsen.⁵⁵
- *Information i media eller på internet.* I vissa fall har media uppmärksammat hatbrott, och sådan information kan ibland användas vid bedömningen. Vid svårbedömda fall kan även platser, organisationer/företag, adresser, hänvisningar till hemsidor med mera sökas på internet, och den informationen kan användas som bedömningsunderlag.
- *Namn på utsatt och gärningsperson* kan användas för att bedöma gärningspersonens eller den utsattas ursprung. Avseende gärningspersonen framgår namn om denne på något sätt är utpekad eller misstänkt. Namn på gärningsperson och utsatt används i stort sett enbart vid bedömningen om det handlar om ett främlingsfientligt/rasistiskt hatbrott mot en minoritetsgrupp, mellan olika minoritetsgrupper eller mot majoritetsgruppen.
- *Visuella markörer och signalement.* Vid beskrivningar av såväl gärningsperson som utsatt förekommer ibland andra kännetecken utöver namn. Vid främlingsfientliga/rasistiska hatbrott finns flera visuella markörer och signalement som hudfärg och nationalitet (exempelvis vit, mörkhyad, afrikansk, svensk, utländsk, iranier, ryss med mera) samt uppgifter om språk med mera. För sexuell läggning finns exempelvis regnbågsflaggan och för religiös tillhörighet finns markörer som slöjan, korset, halvmånen, davidstjärnan och kippan.

Flera motiv – det mest framträdande väljs

Motivbilden är inte alltid enkel att bedöma, en brottsanmälan kan innehålla flera möjliga hatbrottsmotiv. I dessa fall är riktlinjen att gå på det mest *framträdande* motivet och därmed välja *ett motiv*. Ett exempel är när en person blir ärekränkt med tillmälen som rör både sexuell läggning och könsöverskridande identitet eller uttryck som ”jävla bög”, ”jävla hora”, ”jävla bitch”, ”jävla trans”. Exemplet ovan skulle kategoriseras som transfobiskt då användandet av ordet trans i kombination med ”jävla hora” och ”jävla bitch”, förstärker det transfobiska motivet. Om flera motiv är lika framträdande, vilket sällan är fallet, avgör slumpen vilket motiv som väljs.

I vissa fall kan det finnas andra motiv bakom ett brott, exempelvis hämnd, men det räcker med att ett av motiven överensstämmer med Brås hatbrottsdefinition för att brottet ska bedömas som hatbrott. En fråga som exempelvis kan uppstå är huruvida ett olaga hot är motiverat av gärningspersonens

⁵⁵ Relaterade anmälningar som inte har fångats upp vid genomsökningen används enbart som bedömningsunderlag och kodas inte in som hatbrott även om de skulle kunna bedömas som sådana.

främlingsfientlighet eller om det är motiverat av indrivning av en skuld.⁵⁶ Om det med tydlighet framkommer att det är indrivning av en skuld som motiverat gärningen bedöms inte brottet som hatbrott. För att fastställa om ett misstänkt främlingsfientligt hatbrott är ett hatbrott eller inte kan en testfråga ställas: Skulle brottet ha skett om offret hade samma etnicitet som gärningspersonen?⁵⁷ Motsvarande fråga kan även ställas för de andra hatbrottsmotiven.

Nedan följer beskrivningar av respektive hatbrottsmotiv som redovisas i statistiken.

Tabell 4.1. Översikt över kriterier för utsatthet för hatbrott uppdelat på motiv utifrån utsatt person och gärningsperson.

Motiv	Utsatt person*	Gärningsperson
Främlingsfientliga/rasistiska		
mot minoritet	tillhör eller uppfattas tillhöra en etnisk minoritetsgrupp i Sverige	tillhör eller uppfattas tillhöra den etniska majoritetsgruppen i Sverige
mellan minoriteter	tillhör eller uppfattas tillhöra en etnisk minoritetsgrupp i Sverige	tillhör eller uppfattas tillhöra en annan etnisk minoritetsgrupp (än den utsatta)
mot majoritet	tillhör eller uppfattas tillhöra den etniska majoritetsgruppen i Sverige	tillhör eller uppfattas tillhöra en etnisk minoritetsgrupp i Sverige
Antisemitiska	är eller uppfattas vara av judisk börd	är eller uppfattas vara icke-judisk
Islamofobiska	är eller uppfattas vara muslim	är eller uppfattas vara icke-muslim
Kristofobiska och andra antireligiösa		
kristofobiska	är eller uppfattas vara kristen	är eller uppfattas vara icke-kristen
övriga antireligiösa	har eller uppfattas ha en annan religiös tro (än ovan)	har eller uppfattas ha en annan religiös tro (än den utsatta)
Sexuell läggning		
homofobiska	är eller uppfattas vara homosexuell	är eller uppfattas inte vara homosexuell
bifobiska	är eller uppfattas vara bisexuell	är eller uppfattas inte vara bisexuell
heterofobiska	är eller uppfattas vara heterosexuell	är eller uppfattas inte vara heterosexuell
Transfobiska	är eller uppfattas vara transperson	är eller uppfattas inte vara transperson

* Förutom nedanstående kan även personer som gärningspersonen uppfattar representerar befolkningsgruppen ifråga utsättas för hatbrott.

Främlingsfientliga/rasistiska motiv

Främlingsfientliga/rasistiska hatbrott innefattar hatbrott mot personer på grund av deras faktiska, eller av gärningspersonen uppfattade, hudfärg, etnicitet eller nationalitet. Den utsatta kan även vara en representant för gruppen i fråga, i gärningspersonen ögon. Exempelvis en journalist som skriver om en viss grupp, en politiker som jobbar med vissa frågor, en ordningsvakt som jobbar på ett religiöst objekt eller en deltagare i pridefestivalen.

Mot minoriteter

För att en anmäld händelse ska bedömas som främlingsfientlig/rasistisk mot minoriteter ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är av utländsk härkomst. Brottet behöver således inte vara riktat mot en person som faktiskt är av utländsk härkomst. Det primära är att det är en majoritetsperson som kränker en minoritets-

⁵⁶ Green, McFalls och Smith (2003, s. 30).

⁵⁷ Tiby (1999, s. 223).

person, grupp eller representant⁵⁸ för minoritetsgrupper. Det innebär att gärningspersonen *är av svensk härkomst* eller anser sig tillhöra majoritetsgruppen i samhället. Det gäller oavsett den utsattas eller gärningspersonens religiösa tro eller sexuella läggning. Det innebär också att personer som utseendemässigt kan uppfattas som tillhörande majoritetsgruppen, exempelvis en person med nordiskt eller västeuropeiskt utseende, kan tillhöra en minoritetsgrupp. I denna kategori ingår även vissa fall där gärningspersonen är av okänt ursprung.

Mellan minoriteter

För att en anmäld händelse ska bedömas som främlingsfientlig/rasistisk mellan minoriteter ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är av utländsk härkomst eller tillhör en svensk minoritetsgrupp, samt att gärningspersonen är *av en annan härkomst än den utsatta* men inte bedöms tillhöra majoritetsgruppen i samhället.

Mot majoriteter

För att en anmäld händelse ska bedömas som främlingsfientlig/rasistisk mot majoriteten ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är av svensk härkomst. Brottet behöver således inte vara riktat mot en person som faktiskt är av svensk härkomst. Det krävs också att gärningspersonen *är av utländsk härkomst eller tillhör en svensk minoritetsgrupp*.

Bedömningskriterier, mot minoriteter

I denna rapport har vissa undantag gjorts avseende bedömningen av främlingsfientliga/rasistiska hatbrott.

- *Finska namn*: Sedan lång tid tillbaka förekommer det att många med svensk härkomst i norra Sverige har finska namn.⁵⁹ Med hänsyn till detta har gärningspersoner med finska namn bedömts som en del av majoritetsbefolkningen om händelsen ägt rum i norra Norrland.
- *Olaga diskriminering*: Vid olaga diskriminering anses exempelvis en ordningsvakt som arbetar utanför en nattklubb tillhöra majoritetsgruppen⁶⁰ oavsett om ordningsvakten som gärningsperson själv är av utländsk härkomst eller har svenskt ursprung. Därmed ses gärningspersonen i detta sammanhang som en representant för sin arbetsplats och inte som privatperson, om det inte är uppenbart att personen överskrider sina befogenheter (exempelvis vid misshandel).

Submotiv vid främlingsfientliga/rasistiska motiv

Afrofobiska och antiromska motiv

För att en anmäld händelse ska bedömas som främlingsfientlig/rasistisk med ett submotiv som är afrofobiskt eller antiromskt ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är afrosvensk eller av romskt ursprung eller en representant för dessa. Brottet behöver således inte vara riktat mot en person som är afrosvensk eller rom. Vidare krävs att gärningspersonen *själv inte är afrosvensk eller rom*.

⁵⁸ Som representanter räknas exempelvis personer som stödjer minoriteters rättigheter, som journalister, politiker och talespersoner för organisationer.

⁵⁹ Regeringskansliet (2006, s. 3).

⁶⁰ Se exempelvis Brå (2004) eller (2007a) för en utförligare diskussion, där det beskrivs att grupper på grund av sin utländska bakgrund, religiösa tro eller sexuella läggning blir diskriminerade framför allt på restauranger och nattklubbar men också av fastighets- och bostadsföretag.

Bedömningskriterier

- *Afrofobiska uttryck.* Om en utsatt själv beskriver att den utsatts för att den är afrosvensk eller har mörk hudfärg identifieras anmälan även som afrofobisk. Därutöver finns tillmälen som är specifika för gruppen i fråga ("neger", "svarta apa" med mera) vilket kan avgöra om en anmälan kodas som afrofobisk. Uttryck som svartskalle och blatte bedöms som allmänt främlingsfientliga/rasistiska.
- *Antiromska uttryck.* Om en utsatt själv beskriver att den utsatts för sitt romska ursprung bedöms anmälan även som antiromsk. Därutöver finns tillmälen som är specifika för gruppen i fråga ("zigenare" eller "gypsy") vilket kan avgöra om en anmälan kodas som antiromsk.

Antisemitiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som antisemitisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden tillhör den judiska folkgruppen eller är jude i religiös bemärkelse, oberoende av om så är fallet. Den utsatta kan även vara en representant för judar eller judendomen. Brottet behöver således inte vara riktat mot en judisk person. Vidare krävs att gärningspersonen *är icke-judisk*.⁶¹

Bedömningskriterier

- *Staten Israel och dess politik.* Brott som uttrycker kritik mot staten Israel och dess politik kodas inte som hatbrott såvida det inte förekommer antisemitiska uttryck i samband med händelsen. Det är viktigt att skilja på när en stat kritiseras för sin politik och när händelser tar sig antisemitiska uttryck riktade mot judar eller judendomen.

Islamofobiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som islamofobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är muslim, eller uppfattas representera muslimer eller islam, oberoende av om så är fallet. Brottet behöver således inte vara riktat mot en muslimsk person. Vidare krävs att gärningspersonen *inte är muslim*.

Bedömningskriterier

Ibland uppstår svårigheter i bedömningen av om ett uttryck är islamofobiskt eller främlingsfientligt.

- *Islamofobiska uttryck.* Det är enbart anmälningar där ett islamofobiskt motiv kan särskiljas från det främlingsfientliga motivet som blir bedömda som islamofobiska hatbrott. Om en gärningsperson exempelvis skriker "arabjäväl" till den utsatta bedöms anmälan som främlingsfientlig.
- *Brott mellan sunni- och shiamuslimer.* Brott som sker mellan sunni- och shiamuslimer och där ett av motiven bedömts vara den religiösa trosuppfattningen bedöms inte som islamofobiska. De bedöms i stället som "andra antireligiösa hatbrott" eftersom det finns ett antireligiöst motiv men både målsäganden och gärningspersonen är muslimer.

Kristofobiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som kristofobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att

⁶¹ Eventuella fall som rör ortodoxa och sekulariserade judar skulle därför kodas i kategorin "andra antireligiösa".

målsäganden har en kristen tro, oberoende av om så är fallet. Den utsatta kan även vara en representant för utövare av religionen eller för religionen i fråga. Brottet behöver således inte vara riktat mot en kristen person. Vidare krävs att gärningspersonen *inte är kristen*.

Andra antireligiösa motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som övrigt antireligiös ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden har en religiös tro eller trosuppfattning (förutom judendomen, islam och kristendomen), oberoende av om denne har det eller inte. Det kan till exempel vara buddism eller hinduism. Den utsatta kan även vara en representant för utövare av religionen eller för religionen i fråga. Vidare krävs att gärningspersonen *inte delar samma tro eller trosuppfattning*. Begreppet trosuppfattning tolkas i vid bemärkelse, exempelvis kan även ateister eller anhängare av healing, yoga eller falungong utsättas på grund av sin trosuppfattning om det är den som motiverat gärningspersonen. Det kan också handla om personer som tillhör olika inriktningar inom samma grundreligion (till exempel sunni- och shiamuslimer eller katoliker och protestanter) eller om det framkommer att målsäganden har blivit utsatt på grund av sin religiösa tro, men inte vilken religion målsäganden tillhör (eller uppfattas tillhöra).

Sexuell läggning som motiv

Homofobiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som homofobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är homosexuell eller representerar homosexuella, oberoende av den utsatta personens faktiska sexuella läggning. Brottet behöver därför inte vara riktat mot en homosexuell person. Vidare krävs att gärningspersonen själv *inte är homosexuell*.

Bedömningskriterier

- *Samlad bedömning vid haranger.* Även om man kan argumentera för att skällsordet ”bög” oavsett kontext inrymmer ett mått av nedvärderande uttryck för homosexuella så har undantags gjort från hatbrottsstatistiken för fall där uttrycket förvisso kan anses olämpligt men där gärningspersonen ändå inte förefaller hysa homofobiska avsikter. Om exempelvis en gärningsperson uttrycker ”jävla bög, jävla idiot, jävla gubbe, jävla rektor, jävla CP” kan det homofobiska inslaget anses utgöra en så ringa del av anmälan att det inte kan anses utgöra en grund för att bedöma händelsen som homofobisk. Avgörande om en sådan anmälan ska räknas till statistiken eller inte kan vara hur många gånger det homofobiska uttrycket använts, eller om målsäganden är eller uppfattas vara homosexuell.

Bifobiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som bifobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är bisexuell. Vidare krävs att gärningspersonen själv *inte är bisexuell*.

Heterofobiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som heterofobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att

målsäganden är heterosexuell. Vidare krävs att gärningspersonen *själv inte är heterosexuell*.

Transfobiska motiv

Begreppet sexuell läggning omfattar vanligtvis inte transpersoner, med vilket brukar avses transsexuella, transvestiter och andra personer som har en könsöverskridande identitet som alltid eller tidvis skiljer sig från normerna i samhället för hur en man eller kvinna förväntas vara.⁶² För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som transfobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är transperson eller en representant för dessa. Vidare krävs att gärningspersonen *själv inte är transperson*.

Bedömningskriterier

- *Transfobiska uttryck*. Det är enbart uttryck kopplade till transpersoner och uttryck som kan särskiljas från det homofobiska motivet som blir bedömda som transfobiska hatbrott. Om en gärningsperson skriker ”böj jävel” till den utsatta bedöms anmälan ofta som homofobisk om det inte på annat sätt framgår att gärningspersonen gett sig på den utsatta på grund av dennas könsöverskridande identitet eller uttryck. Om gärningspersonen till exempelvis säger ”klä dig som en man” till en transvestit, antas brottet vara ett resultat av transfobi och i stället motiverat av transpersonens könsöverskridande identitet.

Tillförlitlighet

En första förutsättning för att ett brott ska komma med i statistiken över anmälningar med identifierade hatbrottsmotiv är att händelsen kommit till polisens kännedom. Benägenheten att anmäla ett brott varierar mellan brottstyperna och över tid. Utifrån tidigare studier kan konstateras att skillnaden mellan faktisk och anmäld brottslighet, det så kallade mörkertalet, är stor vid hatbrott.⁶³ Anmälningsbenägenheten kan också variera mellan de olika grupperna som blir utsatta för hatbrott; exempelvis kan förtroendet för rättsväsendet variera och påverka om de utsatta anmäler brott till polisen.⁶⁴ Mörkertalet har betydelse för möjligheten att bedöma utvecklingen av de anmälda hatbrotten, men även för beskrivningar av hatbrottens struktur.

När det gäller hatbrottsstatistiken kan man tala om två typer av mörkertal. En typ är av ovan nämnt slag, det vill säga hatbrott som sker, men som aldrig anmäls till polisen. Den andra typen av mörkertal består av de hatbrott som anmäls till polisen, men där hatbrottsmotivet inte uppmärksammas i anmälnans fritext eller att fritexten inte innehåller ord som återfinns i sökordslistan och därmed inte fångas upp vid genomsökningen. Brottet kan även vara rubricerat med en brottskod som inte ingår i den undersökta populationen. Många gånger kan det dessutom vara fråga om känslig information som det inte är säkert att den utsatta vill delge polisen vid anmälningstillfället. Hatbrottsmotiv kan uppmärksammas vid ett senare tillfälle än vid själva anmälningstillfället, vilket innebär att de brotten inte kommer med i hatbrottsstatistiken.

⁶² Justitiedepartementet (2006, s. 41).

⁶³ Se exempelvis Forum för levande historia (2006). För en utförligare beskrivning av dessa begrepp, se Brå (2006, s. 66–67).

⁶⁴ Brå (2007a, s. 24).

Hatbrottens nivå och karaktär i statistiken påverkas av i vilken grad de hatbrott som trots allt anmäls till polisen registreras som sådana vid anmälningstillfället. Dessutom är det en förutsättning att det anmälda brottet rubriceras i enlighet med någon av de brottskoder som genomsökningen med sökordslistan baseras på och att brottet såsom det beskrivs i anmälan överensstämmer med Brås definition av hatbrott. Vidare måste händelsen bedömas som ett hatbrott av Brås utredare som till sin hjälp har interna bedömningskriterier.

När man använder statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv bör man ha i åtanke att statistiken endast redovisar anmälningar som har varit möjliga att identifiera som hatbrott med hjälp av den metod och definition som används. Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv kan endast antas ge en *minimiuppskattning* av de anmälda hatbrotten.

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv ger ingen information om hur många hatbrott som faktiskt har begåtts. Brottsofferundersökningar som *Nationella trygghetsundersökningen* (NTU), *Skolundersökningen om brott* (SUB) och *Politikernas trygghetsundersökning* (PTU) är lämpligare källor för att mäta utsattheten för hatbrott ute i samhället, eftersom de har potential att även fånga upp händelser som inte uppges vara polisanmälda. I NTU uppges generellt sett fler hatbrott vara polisanmälda än vad som återfinns i statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv, vilket tyder på att statistiken över polisanmälningar endast fångar upp en del av de hatbrott som anmäls till polisen.

Urvalsosäkerhet

Då statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv numera bygger på en urvalsundersökning tillkommer ytterligare en osäkerhet, nämligen den som uppstår i och med att statistiken bygger på ett urval. Eftersom urvalet är slumpmässigt kan denna osäkerhet uppskattas genom att använda konfidensintervall.⁶⁵ Konfidensintervallet ger en god uppfattning om vilka skillnader som inte beror på slumpen. Urvalsstorleken som är satt till 50 procent av populationen är att betrakta som mycket stor, vilket ger en lägre urvalsosäkerhet jämfört med om urvalsstorleken hade varit mindre. Trots detta blir osäkerheten stor då man studerar motiv med få identifierade hatbrottsanmälningar eftersom de bygger på få observationer. Det betyder att skattningarna av anmälningarna för samtliga motiv är säkrare än för de främlingsfientliga/rasistiska, som i sin tur är säkrare än skattningarna för det transfobiska motivet. Därutöver är urvalsosäkerheten större vid detaljerade analyser inom ett hatbrottsmotiv (exempelvis av brottsplats eller tillvägagångssätt) jämfört med osäkerheten för det totala antalet identifierade anmälningar för motivet i fråga.

En lathund för beräkning av ett tvåsidigt 95-procentigt konfidensintervall samt exempel på hur man går tillväga finns i bilaga 2 (statistisk säkerhet) i årsboken. De förändringar som nämns i resultatdelen är statistiskt säkerställda om inget annat anges. Observera att konfidensintervallet endast avser den osäkerhet som är kopplad till urvalsförfarandet och inte täcker in de andra felkällor som statistiken är behäftad med.

⁶⁵ Konfidensintervall i den här rapporten anger inom vilket intervall (skattningen plus/minus felmarginalen) det sanna värdet med 95 procents sannolikhet finns.

Jämförbarhet

I följande avsnitt redovisas jämförbarheten såväl mellan olika år som med annan relevant statistik. När man studerar utvecklingen av statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv eller jämför med annan statistik är det viktigt att ta hänsyn till nedanstående information för att på så sätt bedöma vilka slutsatser som kan göras om exempelvis ökning eller minskningar i hatbrottsstatistiken.

Utveckling över tid

- Under 2004 genomförde Säkerhetspolisen ett omfattande metodutvecklingsarbete av datateknisk art som påverkade inhämtningsrutinerna. Metodförändringarna har i olika grad för de respektive motiven påverkat möjligheten att jämföra statistik med tidigare år än 2004. För främlingsfientliga och antisemitiska hatbrott är bedömningen att metodförändringen haft mindre betydelse, medan det för homofobiska hatbrott haft förhållandevis stor betydelse.
- Från och med 2006 har Brå det fulla ansvaret för insamling och bedömning av alla hatbrottsanmälningar. Trots ett nära samarbete med Säpo går det inte att utesluta att övertagandet fått konsekvenser för jämförbarheten med tidigare år. Bedömningen är dock att nivån på antalet redovisade hatbrott inte påverkats, men att övertagandet kan ha vissa konsekvenser när det gäller redovisning av huvudbrott, där Brå mer strikt hållit sig till huvudbrottsprincipen och valt brott med strängast straffskala.
- De islamofobiska hatbrotten särredovisades inte av Säpo, men en del av dem ingick tidigare sannolikt i redovisningen av främlingsfientliga hatbrott. När det fanns anmälningar med inslag av både främlingsfientlighet och islamofobi redovisades de under främlingsfientliga hatbrott. En övervägande majoritet av de islamofobiska hatbrotten år 2006 omfattas av enbart ett motiv – det islamofobiska, vilket innebär att de inte skulle ha redovisats som främlingsfientliga i tidigare års sammanställningar. Bedömningen är därför att jämförelser av nivån för främlingsfientliga hatbrott är möjlig med tidigare år än 2006.
- År 2007 tillkom nya uppgifter i hatbrottsstatistiken. När det gäller tillvägagångssätt lades allmänt klotter till. För uppgifter om på vilken plats hatbrottet har ägt rum lades sms och medier till. När det gäller uppgifter om relation mellan gärningsperson och utsatt lades kund/klient till. Detta gör att det kan vara svårt att jämföra enstaka kategorier för tillvägagångssätt, plats och relation.
- Under 2008 genomförde Brå en större definitionsförändring av vad som är ett hatbrott i hatbrottsstatistiken. Utöver främlingsfientliga hatbrott mot minoriteter, islamofobiska hatbrott, antisemitiska hatbrott och homofobiska hatbrott förändrades definitionen till att numera även omfatta främlingsfientliga hatbrott mellan minoriteter och mot majoriteten, övriga antireligiösa hatbrott, bifobiska hatbrott, heterofobiska hatbrott och transfobiska hatbrott. På grund av definitionsförändringen är det inte möjligt att utan vidare jämföra nivåerna för samtliga hatbrott och främlingsfientliga/rasistiska hatbrott med tidigare år. När det gäller islamofobiska, antisemitiska och homofobiska hatbrott har definitionsförändringen ingen betydelse, och jämförelser med tidigare år är därför möjliga.
- År 2011 inleddes ett effektiviseringsarbete. Redovisningen över målsägande och misstänkta utgick, likaså den regionala analysen av de anmälningar som polisen markerat som misstänkta hatbrott i RAR. Samma år

ändrade kategorin övriga antireligiösa hatbrott namn till kristofobiska. Åren 2008–2010 ingick de kristofobiska i kategorin övriga antireligiösa hatbrott, men det visade sig att det kristofobiska motivet utgjorde den övervägande majoriteten (över 90 procent) av fallen.

- Inför 2012 års datainsamling genomfördes en större metodförändring i syfte att effektivisera statistiskproduktionen. Undersökningen har gjorts om från att vara en totalundersökning till att bli en urvalsundersökning. Urvalet skattas därefter till populationsnivå, det vill säga till en nivå som om samtliga polisanmälningar hade ingått i undersökningen. Brå bedömer att vid jämförelser över tid måste hänsyn tas till den osäkerhetsmarginal som uppstår med anledning av användningen av en urvalsundersökning.
- Som ett ytterligare led i effektiviseringsarbetet har de datainsamlingsmetoder som tillkom år 2008 rationaliserats bort, likaså möjligheterna för relaterade anmälningar att komma med i statistiken. Det gäller även anmälningar som inte fångats upp på annat sätt men som media uppmärksammat. Dessa förändringar bedöms ha mindre effekt på antalet identifierade hatbrottsanmälningar och har därför mindre betydelse vid jämförelser över tid.
- Varje år⁶⁶ uppdateras sökordslistan genom att nya ord läggs till och gamla ord tas bort eller korrigeras. Listan med sökord utarbetades ursprungligen av Säkerhetspolisen. Sedan Brå tog över hatbrottsstatistiken har arbetet med att utveckla listan med sökord fortsatt. En årlig förändring av sökordslistan medför att urvalet inte är exakt detsamma varje år eftersom nya ord tillkommer och gamla ord försvinner. Brås bedömning är att detta inte har någon större betydelse för jämförbarheten eftersom språkbruket generellt förändras, och justeringarna i sökordslistan syftar till att följa dessa förändringar.

Identifierade hatbrottsanmälningar i jämförelse med NTU

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv avser i denna rapport anmälningar registrerade år 2014, medan uppgifter om självrapporterad utsatthet för hatbrott utifrån Nationella trygghetsundersökningen (NTU) 2014 avser utsatthet under 2013. Därutöver skiljer sig undersökningarna åt, dels genom att NTU mäter utsatthet bland privatpersoner, medan de målsägande i hatbrottsanmälningarna kan vara såväl privatpersoner som exempelvis organisationer och församlingar, dels genom vilka brottstyper som undersöks. I statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv undersöks anmälningar avseende våldsbrott, olaga hot, ofredande, ärekränkning, hets mot folkgrupp, skadegörelse, klotter, olaga diskriminering och diverse övriga brott, medan NTU mäter privatpersoners utsatthet för hatbrott avseende misshandel, hot, trakasserier och rån (även de händelser som inte uppges vara polisanmälda). Den sistnämnda brottstypen undersöks inte i statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv, och trakasserier behöver inte utgöra brott.

Generellt är antalet hatbrottsmotiverade händelser som i NTU uppges vara polisanmälda fler än vad som framgår av hatbrottsstatistiken. Det torde framför allt bero på att NTU har förmåga att fånga upp en betydligt högre andel av alla hatbrott som sker och anmäls. Men även uppgifterna från NTU är behäftade med metodproblem. Ett sådant är att utsatta respondenter i NTU kan tro att brottet är polisanmält (om de varit i kontakt med

⁶⁶ Med undantag för 2013.

polisen) fast det inte är det. Det kan även förekomma att den tillfrågade uppfattar det som socialt önskvärt att uppge att ett hatbrott är polisanmält. Händelser kan placeras fel i tiden eller förträngas, vilket betyder att den tillfrågade oavsiktligt också kan svara fel på grund av att hon eller han inte minns. När det ställs frågor om hatbrott kan det finnas en risk att drabbade inte vill berätta om händelserna. Dessutom kan det vara så att den utsatta upplever gärningen som ett hatbrott, men att den inte definieras så enligt hatbrottsstatistiken.⁶⁷ Risk finns därför för såväl över- som underrapportering av antalet brottsliga händelser.⁶⁸

Identifierade hatbrottsanmälningar i jämförelse med annan kriminalstatistik

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv är inte jämförbar med den officiella kriminalstatistiken avseende anmälda brott. Den redovisade enheten för hatbrotten är brottsanmälan och inte anmälda brott. En anmälan kan innehålla ett eller flera brott, och för hatbrott redovisas huvudbrottet, det vill säga brottet med strängast straffskala. Den officiella kriminalstatistiken för anmälda brott redovisar alla brott i anmälan.

Sedan 2007 redovisas även uppgifter om handlagda hatbrottsanmälningar.⁶⁹ Dessa uppgifter är inte heller jämförbara med den officiella statistiken över handlagda brott av samma anledning som ovan, men även då det avser olika tidsperioder. I hatbrottsstatistiken redovisas beslut för de hatbrottsanmälningar som registrerats hos polisen under ett visst år. I den officiella statistiken redovisas alla handläggningsbeslut som gjorts under ett år, oavsett om brottet är anmält samma år eller under tidigare år.

En övergripande anledning till att hatbrottsstatistikens olika enheter inte definieras eller räknas på samma sätt som den officiella statistikens, exempelvis vid anmälda brott, är för att kunna behålla tidsserier och se utvecklingen över tid.

Resultatredovisning

Redovisningsenheter och variabler

I resultatdelen för de identifierade hatbrottsanmälningarna presenteras respektive hatbrottsmotiv – främlingsfientliga/rasisiska, antireligiösa (islamofobiska, antisemitiska, kristofobiska och övriga antireligiösa), homofobiska, bifobiska, heterofobiska samt transfobiska. Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv sammanställs utifrån huvudbrottet (brottet med den strängaste straffskalan) i anmälningarna. De *redovisningsenheter* som presenteras är

- inkommen anmälan
- upplärd anmälan⁷⁰.

Information om de redovisade grupperna presenteras utifrån ett antal variabler som beskriver det i anmälan upptagna brottet. I årsboken för hatbrott är de *variabler* som presenteras

⁶⁷ Brå (2007a). Ett exempel är om en person utsätts för ett hatbrott på grund av funktionshinder.

⁶⁸ Brå (2014c, s. 23).

⁶⁹ Ny rubricering från och med 2014, tidigare avsåg måttet upplärd hatbrott.

⁷⁰ Till grund för statistiken över upplärd hatbrott ligger uppgifter från polis och åklagare. Uppgifter ur brottsanmälan sänds av den lokala polismyndigheten till Rikspolisstyrelsen (RPS). Åklagarnas brottsupplärd beslut registreras i deras ärendehanteringssystem, Cåbra, för direkt leverans till Brå. Uppgifterna granskas, bearbetas och sammanställs sedan på Brå.

- huvudbrott
- hatbrottsmotiv
- submotiv
- tillvägagångssätt
- plats
- relation mellan gärningsperson och utsatt
- handläggningsbeslut
- regional indelning.

När man läser årsboken för hatbrott är det viktigt att ha i åtanke att många av redovisningarna innehåller små tal. Följden blir att procentuella förändringar kan bli mycket stora från år till år (det är inte ovanligt med skillnader på 30 procent eller mer) även om skillnaden i absoluta tal är liten. I redovisningen är det, på grund av låga tal, inte alltid möjligt att redovisa alla motiv eller variabler separat. Enligt lagstiftning får det inte finnas någon risk för att enskilda individer ska kunna identifieras i statistiken.⁷¹ Om så är fallet måste antingen kategorier med låga tal sammanfogas eller döljas med ett kryss. Vissa låga tal kan dock redovisas om bedömningen är att ingen enskild individ kan identifieras. Sedan 2012 är redovisningen i större utsträckning än tidigare baserad på andelar, dessutom har fler kategorier slagits samman. Förändringen har införts dels med tanke på att dessa låga tal är skattade och därmed behäftade med en urvalsosäkerhet, dels för att tydligare lyfta fram de mer framträdande kategorierna för de olika hatbrottsmotiven och därmed ge en mer beskrivande presentation av vad som är karaktäristiskt för respektive hatbrottsmotiv.

I redovisningen är antalen avrundade till närmaste tiotal i den löpande texten men är redovisade i exakt uppkastade antal i tabellerna.

Inkomna brottsanmälningar

Antalet inkomna anmälningar är de som framför allt polisen, men även andra hatbrottsutredande myndigheter, registrerat i sina ärendesystem under kalenderåret 2014. Brotten kan dock ha begåtts under tidigare år. I årsboken över hatbrott redovisas större delen av statistiken i enheten *anmälan*. Det är enbart anmälningar med brott som begåtts i Sverige som redovisas. I tidigare års rapporter (före år 2002) fördes statistik även över antalet *anmälda brott*, vilket innebar en något högre nivå eftersom en brottsanmälan kan innehålla flera registrerade brott. Anledningen till att Säpo övergick till att redovisa anmälningar i stället för brott var att de såg alla brotten på en anmälan som en händelse.

Handlagda hatbrottsärenden

Från och med i år sker en förändring från att ha redovisat uppklarade hatbrott till att redovisa handlagda ärenden. Bakgrunden är en översyn av den officiella uppklaringsstatistiken som Brå genomförde under 2014 och som ledde till en ny redovisning av den officiella kriminalstatistiken från och med 2015.⁷² Ingen förändring har skett avseende redovisningen av personuppklarade ärenden, däremot har översynen lett till en säkrare kategorisering av vilka ärenden som fortfarande är under utredning. Därtill redovisas nedlagda ärenden efter huruvida en utredning har inletts eller inte samt ifall nedläggningen grundar sig i en förundersökningsbegränsning.

⁷¹ Personuppgiftslagen (1998:204) och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 24 kap. 8 §.

⁷² Mer om granskningen står att läsa i *Användningen av polisens beslutskoder. En kvalitetsstudie inom kriminalstatistiken*. Brå (2014a).

Årets redovisning av handlagda ärenden utgår från de anmälningar med identifierade hatbrottsmotiv som registrerades under 2013. Slutredovisningsuppgifter inhämtades från polis och åklagare 31 maj 2015. Anledningen till att anmälningarna från 2013 följdes upp fram till sista maj 2015 är att utredningarna inte alltid avslutas samma år som de anmäls. Redovisningen utgår från de beslut som fattats avseende huvudbrottet i anmälan och som har bedömts vara ett hatbrott.

Begreppen i statistiken över handlagda ärenden

Statistiken över handlagda hatbrottsärenden redovisas utifrån ärendeflödet. Ärenden som är *under utredning* är fortfarande öppna och pågående. *Direktauskrivna ärenden* avser ärenden där en utredning inte har inletts utan där beslut direkt har tagits att avsluta ärendet, med andra ord lägga ned det. Det kan finnas flera orsaker till detta. Polisens rapporteringsplikt innebär att en anmälan ska skrivas på allt som någon ur allmänheten vill anmäla. Ingen första granskning görs av det som anmäls,⁷³ vilket innebär att svenska polisanmälningar fångar upp ett mycket brett spektrum av incidenter, även sådana som får bedömas som i princip omöjliga att utreda⁷⁴ eller som troligen inte utgör brott.⁷⁵ En ytterligare orsak kan vara att anmälan rör ett juridiskt sett ringa brott och att det skulle krävas dyra utredningsinsatser för att säkra bevis som polisen bedömer att de har låg möjlighet att kunna säkra.⁷⁶

Begreppet *nedlagda efter utredning* innebär att en utredning har inletts och att polis eller åklagare därefter har bedömt att ärendet bör avslutas, det vill säga läggas ned. Exempelvis kan de efter utredning ha gjort bedömningen att den anmälda händelsen inte utgjorde ett brott,⁷⁷ eller så var den misstänkte under 15 år och därmed inte straffmyndig,⁷⁸ eller så var det troligen ett brott, men det finns inga bevis att styrka det med,⁷⁹ och därmed kan man inte gå vidare med utredningen.

Oavsett om en utredning har inletts eller inte har polis och åklagare vissa möjligheter att fatta beslut om *förundersökningsbegränsning (FU-begränsning)*⁸⁰ exempelvis om en utredning kräver stora kostnader som inte står i rimligt förhållande till brottet och det kan antas att straffet inte skulle bli högre än fängelse i tre månader, om det kan antas att åtal inte skulle komma att ske till följd av bestämmelser om åtalsunderlåtelse eller särskild åtalsprövning.⁸¹ Man kan även besluta om FU-begränsning om det finns en misstänkt person som redan förekommer i andra utredningar som rör grövre brott eller nyligen har blivit dömd för andra brott och straffet inte skulle påverkas av det nyss anmälda hatbrottet. Polis och åklagare har med andra ord vissa möjligheter att genom FU-begränsning förbise lindrigare brott och fokusera på de grövre för en effektivare rättsprocess.

⁷³ Brå har i en studie jämfört anmälningsupptagningen i fem europeiska länder och funnit att endast Sverige skriver anmälningar på allt som rapporteras till polisen, övriga fyra länder gör en inledande granskning. (Brå 2014b, s. 112 och 127)

⁷⁴ Exempelvis klotter nattetid utan vare sig vittnen eller tekniska spår på platsen.

⁷⁵ Exempelvis om en person har anmält en hundägare för att personen upplever att hunden morrat på grund av personens etnicitet, religion eller sexuella läggning.

⁷⁶ Polisen bedömer att proportionen mellan brottet och utredningsinsatserna inte är försvarbara.

⁷⁷ En rispa på en bil var inte skadegörelse utan orsakades av en påkörd grävling.

⁷⁸ En tioåring tog en sten och rispade på bilen.

⁷⁹ Rispan uppstod under natten och det finns varken vittnen eller teknisk bevisning.

⁸⁰ Se rättegångsbalken 23 kap. 4a §.

⁸¹ Ärekränkning är exempel på ett sådant brott.

Begreppet *personuppklarat* innebär att en person har bundits till det anmälda huvudbrottet genom åtalsbeslut, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse. Ett brott räknas som personuppklarat även om den åtalade senare frikänns vid en rättegång.

Handlagda hatbrott redovisas enligt följande kategorier:

- Under utredning
- Direktavskrivna ärenden
  - varav FU-begränsade
- Nedlagda efter utredning
  - varav FU-begränsade
- Personuppklarade
  - åtal
  - strafföreläggande
  - åtalsunderlåtelse.

Huvudbrott

I arbetet med att granska och bedöma de utselektade anmälningarna väljs ett huvudbrott för varje hatbrottsanmälan som sedan redovisas. Med huvudbrott avses här det brott i anmälan som har den strängaste straffskalan och där motivet har bedömts vara relevant för denna kartläggning. Förutom att antalet hatbrott givetvis blir något lägre när enbart huvudbrottet kodas blir effekten att lindrigare brott tenderar att underskattas. Utöver huvudbrott kodas även de bibrott som har bedöms som hatbrott. Bibrott redovisas dock inte i statistiken.

Motiv

En anmälan kan innehålla flera hatbrottsmotiv. I dessa fall är riktlinjen att gå på det mest *framträdande* motivet och därmed välja *ett*. De motiv som bedöms ligga bakom brottet har delats in i följande varandra uteslutande kategorier:

- främlingsfientliga/rasistiska, mot minoriteter
- främlingsfientliga/rasistiska, mellan minoriteter
- främlingsfientliga/rasistiska, mot majoriteten
- främlingsfientliga/rasistiska, mot samer (ny 2014)
- antisemitiska
- islamofobiska
- kristofobiska
- andra antireligiösa
- homofobiska
- bifobiska
- heterofobiska
- transfobiska.

De olika motiven grupperas och redovisas i separata avsnitt med avseende på nivå och utveckling, brottsstruktur, tillvägagångssätt, plats, relation mellan gärningsperson och utsatt samt handlagda brottsanmälningar.

Submotiv

Vid främlingsfientliga/rasistiska hatbrott redovisas även två submotiv som rör hatbrott mot afrosvenskar och romer efter följande kategorier:

- afrofbiska hatbrott
- antiromska hatbrott.

Submotiven särredovisas i kapitlet om främlingsfientliga/rasistiska hatbrott med avseende på nivå, brottsstruktur, tillvägagångssätt, relation mellan gärningsperson och utsatt samt handlagda hatbrottsanmälningar.

Tillvägagångssätt vid brotten

Denna kategori beskriver tillvägagångssättet vid brottet.⁸² I årsboken för hatbrott redovisas tillvägagångssätt under respektive motivavsnitt. I resultatavsnitten finns också en grövre indelning i tre kategorier för att sammanfoga liknande grupper. Tillvägagångssätt indelas enligt följande:

Fysisk kontakt

1. *Direkt mot person, fysisk kontakt*

Närhet

2. *Direkt mot person, ej fysisk kontakt*

Distans

3. *Allmänt klotter*
4. *Internet*
5. *Media*
6. *Postbrev*
7. *Sms (redovisas hopslaget med telefon i redovisningen)*
8. *Telefon*
9. *Övrigt.*

Plats

Kategorin plats beskriver var brottet ägt rum. I årsboken för hatbrott redovisas plats under respektive motiv.⁸³ Plats indelas i grupper enligt följande:

1. *Allmän plats*
2. *Arbetsplats*
3. *Hem*
4. *Internet*
5. *Offentliga transportmedel*
6. *Servering med alkohol*
7. *Servering utan alkohol*
8. *Serviceställe*
9. *Religiös plats*
10. *Skola*
11. *Media*
12. *Sms (redovisas hopslaget med telefon i redovisningen)*
13. *Telefon*
14. *Asylboende (ny kategori 2014)*
15. *Övriga platser*
16. *Uppgift saknas.*

Relation mellan gärningsperson och utsatt

Kategorin relation beskriver förhållandet mellan gärningspersonen och den utsatta.⁸⁴ I årsboken för hatbrott redovisas relation under respektive motivavsnitt. I resultatavsnitten finns även en indelning i fyra grövre kategorier för att sammanfoga liknande grupper. Relation indelas enligt följande:

⁸² För beskrivningar av variabelvärdena avseende tillvägagångssätten, se bilaga 4.

⁸³ För beskrivningar av variabelvärdena avseende plats, se bilaga 4.

⁸⁴ För beskrivningar av variabelvärdena avseende relation mellan gärningsperson och utsatt, se bilaga 4.

Närstående

1. *Gift/partner/sambo*
2. *Före detta partner*
3. *Släkt*
4. *Vänner/bekanta*

Ytligt bekant

5. *Kollega*
6. *Skolkamrat*
7. *Granne*
8. *Känd person/grupp*

Obekant

9. *Kund/klient*
10. *Serviceperson*
11. *Okänd person*

Uppgift saknas

12. *Uppgift saknas.*

Regional indelning

I årets rapport redovisas hatbrottsanmälningar på länsnivå samt på kommunnivå för kommuner med minst 20 skattade anmälningar. Redovisningen över hatbrottsanmälningar på länsnivå baseras på vid vilken polismyndighet anmälan har registrerats, medan kommunredovisningen baseras på var brottet har begåtts. Statistik över den länsvisa medelfolkmängden för 2014 baseras på uppgifter från Statistiska Centralbyrån (SCB). I kapitel 12 (regional fördelning) i årsboken redovisas och analyseras den regionala fördelningen på läns- och kommunnivå samt för de tre storstadskommunerna (Stockholm, Göteborg, Malmö). I bilaga 1 (läns- och kommuntabeller) i årsboken redovisas den regionala fördelningen för de identifierade hatbrottsanmälningarna uppdelat på hatbrottsmotiv och brottstyp (tabell B1.1 och B1.2) samt kommuner med minst 20 skattade anmälningar (tabell B1.3).

Referenser

Berk, Ricard, A., Boyd, Elizabeth, A. och Hamner, Karl, M. (2003). Thinking more clearly about hate-motivated crimes. I: *Hate and bias crime: a reader*. New York: Routledge.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2002). *Hatbrott. En uppföljning av rättsväsendets insatser*. Rapport 2002:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2004). Olaga diskriminering. I: *Brottsutvecklingen i Sverige 2001–2003*. Rapport 2004:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2006). *Hatbrott 2005. En sammanställning av polisanmälningar med främlingsfientliga, antisemitiska, homofobiska och vit makt-ideologiska motiv*. Webbrapport 2006:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Hatbrott 2006. En sammanställning av polisanmälningar med främlingsfientliga, islamofobiska, antisemitiska och homofobiska motiv*. Rapport 2007:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Diskriminering i rättsprocessen. Om missgynnande av personer med utländsk bakgrund*. Rapport 2008:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Hatbrott 2012. Teknisk rapport*. Rapport 2013:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2014a). *Användningen av polisens beslutskoder. En kvalitetsstudie inom kriminalstatistiken*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2014b). *Varför gav fler poliser inte ökad personupplärning? Slutrapport i uppdraget ”Satsningen på fler poliser”*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2014c). *Nationella trygghetsundersökningen 2013. Teknisk rapport*. Rapport 2014:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2015a). *NTU 2014. Om utsatthet, trygghet och förtroende*. Rapport 2015:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2015b). *Nationella trygghetsundersökningen 2014. Teknisk rapport*. Rapport 2015:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Forum för levande historia (2006). *En studie av homofoba hatbrott i Sverige*. Författare: Tiby, Eva. Stockholm: Forum för levande historia.

- Gerstenfeld, Phyllis B. (2003). *Hate crimes. Causes, Controls and Controversies*. London: Sage.
- Green Donald P., McFalls Laurence H. och Smith Jennifer K. (2003). Hate crime: An emergent research agenda. I: *Hate and bias crime: a reader*. New York: Routledge.
- Hall, Nathan (2005). *Hate crime*. Cullompton, Devon: Willan.
- Hall, Nathan (2013). *Hate crime*. Oxon: Routledge.
- Justitiedepartementet (2006). *En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009*. Skr. 2005/06:69. Stockholm: Riksdagen.
- Office for democratic institutions and human rights, ODIHR (2013). *Hate crimes in the OSCE region – incidents and responses. Annual Report for 2012*. Warsaw: OSCE/ ODIHR.
- Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, HomO (2008). *HomO:s KommunHandbok – en vägledning för dig som arbetar med brottsförebyggande verksamhet*. Hämtat den 14 april 2008 från <http://www.homo.se/upload/homo/pdf_homo/Kommunwebben_pdf_brottsforebyggande.pdf>.
- Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, DO (2007). *Att färgas av Sverige – om unga svartas upplevelser av rasism och diskriminering*. Författare: Kalonaityté, Viktorija, Kawesa, Victoria och Tedros, Adam. Stockholm: Ombudsmannen mot etnisk diskriminering.
- Petrosino, Carolyn (2003). Connecting the past to the future. Hate crime in America. I: *Hate and bias crime: a reader*. New York: Routledge.
- Polisen (2015). *Återredovisning av regeringsuppdraget beträffande hatbrott*. Diarienummer A121.608/2014.
- Regeringskansliet (2006). *Sveriges sjuttonde och artonde rapport till FN:s Kommitté för avskaffande av rasdiskriminering*. Stockholm: Fritzes.
- Statskontoret (2011). *Brå och kriminalstatistiken*. Hämtad den 27 april 2013 från <http://www.statskontoret.se/upload/Publikationer/2011/201115.pdf>
- Säkerhetspolisen, Säpo (2001). *Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet 2000*. Rapport från Säkerhetspolisen. Stockholm: Säkerhetspolisen.
- Säkerhetspolisen, Säpo (2005). *Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet 2004*. Rapportserie 2005:4. Stockholm: Säkerhetspolisen.
- Tiby, Eva (1999). *Hatbrott?: homosexuella kvinnors och mäns berättelser om utsatthet för brott*. Stockholm: Stockholms universitet, Kriminologiska institutionen.
- Tiby, Eva (2007). Att studera hatbrott. I Brottsoffermyndighetens nyhetsbrev. *Hot, våld och fördomar*. Nummer 2 2007. s. 7–8.

Bilagor

Bilaga 1. Sökordslistan 2014

*invandrare	burkha	guling	iraqs
*neger	buttboy	gypsy	islam*
adopt*	bög*	hagkors	israel
afgan	bön	hail*	jehovas
afghan	bönehus	hakkors*	jesus*
afrika*	bönematta	hakors	judar*
al qaida	chile*	hans make	jude*
alah	chingchong	hans man*	judin*
alban*	cigenar*	hans pojkvän*	judisk*
algeriet	colombia	harkors	jugge*
alk*ida*	combat	hatbrott*	jugoslav*
allah	davidsstjärna*	hatmotiv	jävla svensk*
alq*ida*	deras tro	hbt	kackerlacka
antijudisk*	diskrimin*	HBTperson*	kamel*
antirasist*	ditt land	hbtq	karikatyr
antisem*	dragking	hedersm*	kelterkors*
antisionis*	dragqueen	heil*	kines*
apa	etnic*	helig	kkk
aparth*	etnis*	helsingborgskampanjen	klux
apjäv*	extremhög*	hemland*	kongo
apland*	fag	hennes flickvän*	koran*
apor	faget	hennes fru*	korea*
arab*	faggot	hennes tro	kosovo
arbeit macht frei*	fagot	hetero*	kristen*
arier*	fags	hijab*	kristna
arisk*	fasci*	hindu*	kroknäsa
aryan*	fatwa	hitler*	kulturberikare
asiat*	feminin*	homo*	kurd*
asylsökande	fikus*	honour	kvinnoförtryck*
auschwitz	finland*	hottentott	kyrka*
babbar*	finndj*	hudfär*	kyrkor*
babbe*	finne	huvudbonad	könsbytte
bananbåt*	finnjäv*	huvudduk	könsidentitet
bananrepu*	finnpaj*	härkomst	könsuttryck
begravningsplats*	finsk*	högerext*	lappdj*
bevara sverige svenskt	fjoll*	högermilj*	lappjäv*
bisexu*	flata*	ickesvensk*	latinam*
blackey	flator*	imam	latino
blate	flygplanskapare	indian	lebb*
blatt*	flykting*	indie*	lesbian
blåneger	folkfront*	info 14	lesbisk*
bombare	främling*	info 14	lespisk*
bosnisk	fundamentalist	integration	liban*
brasilian*	färgad*	intergender	libyen
breivik	förtintelse*	intersex	läbb
brejvik	församling*	invandar*	läspiska
bss	gay*	invandr*	massinvandring*
buddh*	gestapo*	irak*	mecka
burka	grisblod	iran*	mekka

min tro	near svenskarnas, parti	russians	syrian*
minneslund	near white, power	rwanda	särbehandlad
mitt land	neger*	ryssdjävlar*	tai
molla	negger	röding*	taliban*
monkey	negrar	salemfonden*	tattar*
moske	negre*	samfund	terrorist
moskè	negro*	samkön*	thai*
moske*	neiger	satanist*	transa
moské*	nigeria*	semit*	transexu*
moskè*	nigger*	serb*	transgender
mulatt	niggro	sharia	transperson
mulla	nikab	shia	transsexu*
muslim*	niqab	shiamuslim	transvestit*
musse	nordfront	sieg	troende
musslim	nordisk	sigenare	trosbekännelse
mångfald	nsf*	sin tro	turban
mångkultur*	nyfasc*	sion*	turk*
mörkhy*	nynasist	sjal	ungrare
mörkhudad	nynaz*	självordbombare	ursprung
nasis*	nysvensk*	självordsbombare	ursvensk*
nasistisk	ortodox	skinhead	usama
nasse*	palestin*	skinnskall*	utländsk*
nassist*	partnerskap*	slöja*	utlännig*
nationaldemokrat*	patriot*	slöjor*	utlänsk*
nationalist*	persisk*	smr	utöja
nationalsocial*	pingst*	smygbög	utöya
nationalsocialistisk front*	polack*	somal*	uzbekistan
nationell ungdom*	polen*	spagge*	vam
nazi*	politiskt inkorrekt	stjärtgosse	wasak*
ndu	pride	straffskärpning*	vasakärven
near bin, laden	profet	sunni*	white
near black, bastard	propag*	svart skalle	White Pride World Wide
near black, power	qx	svartdjävul*	vit makt*
near go, home	rahowa	svarting*	vit revolution
near mörk*, hud*	rasförrädare*	svartjävul*	viting
near mörk*, hy*	rasisitisk	svartskall*	vitryssl*
near profet*, mohammad	rasism*	swastika	vitskalle
near profet*, mohammed	rasist*	svastika*	vitt ariskt motstånd
near profet*, muhammad	rasmix*	svennar	WPWW
near profet*, muhammed	rasse	svenne*	vårt land
near regnbågs*, flagg*	rassist*	svennig	ziegenar*
near res, hem	rastistisk	svenska motståndsrörelsen*	zienar*
near resande, folk	realisten	svenskdj*	zigen*
near *sexuell*, lägg*	relig*	svenskfientlig*	zog
near svart*, hudfärg*	rfs*	svenskhatare*	åk hem
near svart*, hy*	rfsu*	svenskjä*	åk tillbaka
near svarta, djävel	rikets sal	svenskvin*	äckelflata*
near svarta, jävel	romer*	sverigedem*	öststat*
near svensk*, zo*	romsk*	synag*	

* betyder att ordet trunkerats, det vill säga, att alla möjliga former av ordet söks efter *.
near: avser två sökord som ska ligga nära varandra i texten för att markeras.

Bilaga 2.

Urval av brottskoder 2014

Brottskoderna nedan utgör det urval av brottskoder som genomsöktes 2014 för att fånga upp anmälningar med möjliga hatbrottsmotiv.

Mord

Brottskoder: 0303–0304 och 0307–0313.

Misshandel/grov misshandel

Brottskoder: 0355–0358, 0365–0367, 0375–0378, 0385–0388, 1701–1704, 1706, 9301–9356.

Olaga hot samt ofredande

Brottskoder: 0405–0408, 0413–0414, 0426–0429, 1705.

Ärekränkingsbrott

Brottskod: 0501.

Skadegörelse

Brottskoder: 1201–1203, 1205–1206.

Klotter

Brottskoder: 1208–1209.

Hets mot folkgrupp

Brottskod: 1604.

Olaga diskriminering

Brottskod: 1605.

Övriga brott

Brottskoder: 0000, 0430–0431, 1301–1304, 1606, 1709–1710, 2002, 2201–2204, 4007–4010, 4013, 4023, 4028, 4030, 9001.

Bilaga 3.

Enkät om polismyndigheternas arbete mot hatbrott år 2014

Bakgrund

Brottsförebyggande rådet (Brå) har blivit utsedd av Justitiedepartementet till nationell kontaktpunkt för hatbrott till OSCE:s *Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR)*⁸⁵. ODIHR:s uppdrag är att samla in tillförlitlig officiell statistik kring hatbrott.⁸⁶ Brå har i uppdrag att varje år samla in information om hatbrott i Sverige samt att sammanställa och skicka denna information till ODIHR.

Att fylla i enkäten

Vänligen fyll i nedanstående enkät i samarbete med relevanta personer inom er myndighet. Eftersom svaren representerar er organisation/myndighet som helhet, är deltagandet inte anonymt. Tidsperioden som frågorna behandlar är det gångna året, det vill säga år 2014.

Hur kommer informationen att användas?

Informationen som samlas in om hatbrott kan komma att användas i Brå:s kommande rapporter om hatbrott, men framförallt kommer informationen som mottas av ODIHR att redovisas i ODIHR-rapporter och på två hemsidor om lagstiftning⁸⁷ respektive hatbrott.⁸⁸ Uppgifter som lämnas enligt denna enkät kommer att hanteras i enlighet med sekretesslagens (SFS 1980:100) bestämmelser.

Tack för din medverkan!

1. ARBETE MOT HATBROTT ÅR 2014

1. Ange antalet personer som arbetar heltid med hatbrottsrelaterade frågor vid polismyndigheten.

.....

2. Har polismyndigheten en definition av hatbrott? Om nej, fortsätt med fråga 4.

Ja

Nej

3. Om ja → beskriv hur ett hatbrott definieras på myndigheten eller *bifoga dokumentation på hur definitionen ser ut.*

.....

⁸⁵ <http://www.osce.org/odihr>

⁸⁶ Enligt beslut från Ministerrådet Nr. 4/03 och 10/05 om tolerans och icke-diskriminering.

⁸⁷ <http://www.legislationline.org>

⁸⁸ TANDIS (the Tolerance and Non-Discrimination Information System)
<http://tandis.odihr.pl/index.php?p=country,swe>

4. Har polismyndigheten skriftliga instruktioner för att identifiera hatbrottsmotiv vid en anmälan? Om nej, fortsätt med fråga 6.
 Ja
 Nej
5. Om ja → beskriv kort de skriftliga instruktionerna eller *bifoga dokumentation på hur instruktionerna ser ut.*
.....
6. Används RAR-fältets information för att föra hatbrottsstatistik, göra kartläggningar, analysera brottstrender m.m.? Om nej, fortsätt med fråga 8.
 Ja
 Nej
7. Beskriv hur RAR-fältets information används.
.....
8. Samverkar polismyndigheten med andra samhällsaktörer (t.ex. andra myndigheter, ideella organisationer) för att förebygga, uppmärksamma och sprida kunskap om hatbrott?
 Ja
 Nej
9. Samverkar polismyndigheten, i dessa frågor, med organisationer som kan erbjuda brottsofferstöd?
 Ja
 Nej
10. Har polismyndigheten genomfört åtgärder under år 2014 för att fler brottsoffer ska anmäla hatbrott?
 Ja
 Nej
11. Har polismyndigheten utbildat personalen om hatbrott under år 2014?
 Ja
 Nej
12. Planerar polismyndigheten utbilda personalen om hatbrott under år 2015?
 Ja
 Nej
13. Vilka mål har polismyndigheten för att förbättra arbetet mot hatbrott?
.....

2. PROJEKTBEKRIVNINGAR FÖR PROJEKT SOM RÖR HATBROTT UNDER 2014

Om möjligt ser vi gärna att ni bifogar rapporter/dokumentation om projekt/initiativ. Finns sådan dokumentation, eller en sammanfattning av den, på engelska så är det särskilt uppskattat.

14. Var vänlig och skriv en kort summering av de projekt/initiativ som rör hatbrott enligt formatet nedan (se bifogade mallar):

- Projektet/initiativets *namn*
- Projektets *tidsperiod* (startdatum och slutdatum)
- Vilket *område* rör projektet
- På vilken *nivå* projektet genomförts (lokal, regional eller nationell nivå)
- Vilken *typ av aktör* som initierat projektet (exempelvis regering, myndighet, ideell organisation m.m.) och namnet på aktören.
- Vilken *påverkan/effekt* projektet haft/kan komma att ha
- En *sammanfattning* av projektet

Projekt 1

Projektet/initiativets *namn*

.....

Projektets *tidsperiod*

.....

Vilket *område* rör det här projektet

- Förbättrad data/informationsinsamling
- Arbete med att öka anmälningsbenägenheten vid hatbrott
- Arbete med att öka förtroendet för rättsväsendet
- Utbildningssatsningar i rättsväsendet
- Brottsofferstöd

På vilken *nivå* genomfördes projektet? Vänligen kryssa i samtliga rutor som stämmer.

- Lokal
- Regional
- Nationell

Var vänlig och specificera *nivån*.

.....

Vilken *typ av aktör* initierade projektet? Vänligen kryssa i samtliga rutor som stämmer.

- Regering
- Myndighet
- Ideell organisation
- Övrig aktör

Var vänlig och specificera *namnet* på aktören.

.....

Vilken *påverkan/effekt* har/kan projektet komma att ha?

.....

Beskriv kortfattat projektet (*sammanfattning*)

.....

Bilaga 4.

Metod

Tillvägagångssätt vid brotten

Kategorin tillvägagångssätt beskriver tillvägagångssättet för brottet. I resultatavsnitten i hatbrottsrapporten finns även en grövre indelning för att presentera huvudgrupperna. De tre huvudgrupperna är *fysisk kontakt* (kategori 1), *ej fysisk kontakt* (kategori 2) och *distans* (kategori 3–9). Tillvägagångssätt indelas enligt följande:

1. Direkt mot person, fysisk kontakt

Kategorin väljs om det uppstår fysisk kontakt, exempelvis att gärningspersonen knuffat, spottat eller tagit strypgrepp på den utsatta och brottet är direkt riktat mot en person eller väl avgränsad grupp (ett par eller en familj). Exempel på brottstyper för detta alternativ kan vara mord, misshandel, ofredande⁸⁹ eller våld mot tjänsteman.

2. Direkt mot person, ej fysisk kontakt

Kategorin väljs om det inte uppstår fysisk kontakt men brottet är direkt riktat mot en person eller en väl avgränsad grupp (ett par eller en familj) exempelvis genom att gärningspersonen hotat och skrikit mot den utsatta eller klottrat slagord på den utsattas bil. Exempel på brottstyper för denna kategori är olaga hot, ofredande⁸⁹, ärekränkning och olaga diskriminering.

3. Allmänt klotter

Kategorin väljs om brottet har förmedlats via klotter och inte är riktat direkt mot en person eller väl avgränsad grupp (ett par eller en familj). Exempelvis nedsättande ord som ”jävla neger” på en busskur.

4. Internet

Kategorin väljs om brottet har förmedlats via internet. Det inkluderar e-post, hemsidor, Facebook och chatt på exempelvis MSN. Exempel på vanliga brottstyper för alternativet är olaga hot, ofredande, ärekränkning och hets mot folkgrupp.

5. Media

Kategorin väljs om brottet förmedlas via radio, tv eller tryckt press.

6. Postbrev

Kategorin väljs om brottet förmedlas via brevlåda/postfack och kan utgöras av såväl brev som reklamblad eller annat tryckt material. Klisterlappar och affischer på väggar och dörrar ingår däremot inte utan faller under kategorin övrigt.

7. Sms

Kategorin väljs om brottet förmedlas via sms eller mms.

8. Telefon

Kategorin väljs om brottet förmedlas i tal via fast telefon, mobiltelefon eller telefonsvarare.

9. Övrigt

Kategorin övrigt väljs när brottet utförts på ett sätt som inte ryms i ovanstående kategorier. Det kan exempelvis vara affischering eller placering av

⁸⁹ Ofredande kan utgöras av flera olika slags ageranden, exempelvis bespottning eller en knuff som inte anses utgöra misshandel men som innebär fysisk kontakt mellan gärningspersonen och den utsatta. Men ofredande kan även innebära häcklande eller allmänt störande beteende utan fysisk kontakt.

klisterlappar. Exempel på brottstyper i denna kategori är skadegörelse eller hets mot folkgrupp.

Plats

Kategorin plats beskriver den plats där brottet begicks. Kategoriseringen avser den målsägandes perspektiv – är det exempelvis en dörrvakt på en krog som blir utsatt för ett hatbrott kodas brottsplatsen som arbetsplats och inte nöjesplats. Plats indelas i tolv kategorier enligt följande:

1. Allmän plats

Brottet sker på en allmän plats utomhus, exempelvis på gatan, på ett torg eller i en park.

2. Arbetsplats

Brottet sker på eller i anslutning till arbetsplatsen.

3. Hem

Brottet sker i eller i nära anslutning till det egna hemmet. I villa och radhus inkluderas hus och trädgård. För flerfamiljshus inkluderas lägenhet, balkong, uteplats samt trapphus. Däremot kodas källare, vind och tvättstuga som övrig plats.

4. Internet

Om tillvägagångssättet kodas som internet kodas platsen automatiskt som internet.

5. Offentliga transportmedel

Brottet sker på eller i anslutning till offentliga transportmedel, det vill säga all form av kollektivtrafik, såsom buss, tunnelbana, spårvagn, färjetrafik och tåg. Även hållplatser och vänthallar räknas in, liksom taxi, Finlandsfärja och flygplan.

6. Servering med alkohol

Brottet sker på eller i anslutning till serveringar där alkohol typiskt sett serveras, med vilket avses fasta lokaler såsom restauranger, nattklubbar eller barer. Festivaltäkt, öltäkt och andra platser av mer temporär karaktär kodas i stället som övrig plats.

7. Servering utan alkohol

Brottet sker på eller i anslutning till serveringar där alkohol typiskt sett inte serveras, med vilket avses fasta lokaler såsom snabbmatsrestauranger, caféer och salladsbarer.

8. Serviceställe

Brottet sker i eller i anslutning till ett serviceställe där utbyte sker av varor eller tjänster, såsom butik, bensinstation, shoppingcenter, kemtvätt eller frisersalong.

9. Religiös plats

Brottet sker på eller i anslutning till religiösa platser, såsom synagogor, moskéer, kyrkor, begravningsplatser eller församlingshem.

10. Skola

Brottet sker i skolan eller på skolgården. Med skola avses skolverksamhet såsom grundskola, gymnasium, högskola och folkskola. (Förskola, bilskola och tillfällig utbildning såsom studieförbund ingår i övrig plats.)

11. Media

Om tillvägagångssättet kodas som media kodas platsen automatiskt som media.

12. *Sms*

Om tillvägagångssättet kodas som sms kodas platsen automatiskt som sms.

13. *Telefon*

Om tillvägagångssättet kodas som telefon kodas platsen automatiskt som telefon.

14. *Asylboende*⁹⁰

Brottet skedde på ett asylboende. Exempelvis en flyktingförläggning, lägenhet eller annat boende som utgör Migrationsverkets boenden för asylsökande.

15. *Övriga platser*

Brottet sker på en plats, oftast inomhus, som inte ryms i ovanstående kategorier, exempelvis en annan persons hem, träningslokal, förskola, garage, tvättstuga, källare, vind, tillfälliga öltält med mera.

16. *Uppgift saknas*

Väljs när det inte framgår på vilken plats som brottet ägt rum.

Relation mellan gärningsperson och utsatt

Kategorin relation beskriver förhållandet mellan gärningspersonen och den utsatta. I resultatavsnitten i hatbrottsrapporten finns även en indelning i fyra huvudgrupper för att sammanfoga liknande kategorier. De fyra huvudgrupperna är *närstående* (kategori 1–4), *ytligt bekant* (kategori 5–8), *obekant* (kategori 9–11) och *uppgift saknas* (kategori 12). Relation indelas enligt följande:

1. *Gift/partner/sambo*

2. *Före detta partner*

Gärningspersonen är den utsattas före detta partner eller den nya partnerns ex-partner.

3. *Släkt*

Inbegriper både nära familj och avlägsen släkting. Kan även tillhöra partnerns familj.

4. *Vänner/bekanta*

Inbegriper alltifrån en yttlig bekant till nära vän.

5. *Kollega*

Gärningspersonen är en arbetskamrat från den utsattas arbetsplats, gäller även chefer.

6. *Skolkamrat*

7. *Granne*

8. *Känd person/grupp*

Den utsatta känner igen gärningspersonen till namn eller utseende och denna tillhör inte någon av kategorierna 1–7. Det kan exempelvis vara en bekants bekant eller ett välkänt ansikte/namn. Kategorin används även när hatbrott begås av kända nationalsocialistiska eller högerextrema grupper.

9. *Kund/klient*

Förekommer exempelvis när den utsatta är butiks- eller restaurangpersonal, ordningsvakt, polis, busschaufför, myndighetsutövare, hyresvärd och lärare och utsätts i sin yrkesutövning av en kund eller klient/elev.

⁹⁰ Ny kategori från 2014, ingick förut i *övrig plats*.

10. Serviceperson

Gärningspersonen står i någon bemärkelse i serviceposition till den utsatta. Exempelvis butikspersonal, restaurangpersonal, banktjänstemän, ordningsvakter, poliser med flera.

11. Okänd person

Gärningspersonen är helt okänd för den utsatta, såväl till namn som utseende.

12. Uppgift saknas

Det framgår inte i anmälan vilken typ av förhållande som råder mellan gärningsperson och utsatt.

Bilaga 5.

Kvalitetsdeklaration⁹¹

Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv 2014

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Rättsväsende

A.2 Statistikområde

Hatbrott

A.3 Statistikprodukten ingår inte i Sveriges officiella statistik

Statistiken över anmälda hatbrott behandlar statistik om brott och brottslingar (kriminalstatistik) som inte är officiell statistik. Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv består av statistikområdena

- anmälda hatbrott
- handlagda hatbrottsärenden.

A.4 Statistikansvarig

Brottsförebyggande rådet (Brå)

Kontaktperson:

Carina Djärv, telefon 08-527 58 434, e-post carina.djarv@bra.se

Sofia Axell, telefon 08-527 58 528, e-post sofia.axell@bra.se

A.5 Statistikproducent

Myndighet/organisation: Brottsförebyggande rådet (Brå)

Kontaktperson:

Carina Djärv, telefon 08-527 58 434, e-post carina.djarv@bra.se

Sofia Axell, telefon 08-527 58 528, e-post sofia.axell@bra.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Regeringens uppdrag att redovisa hatbrottsstatistik.

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslag (2009:400).

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204) och datalagen (1973:289) för behandling som påbörjats före personuppgiftslagens ikraftträdande.

A.8 Gallringsföreskrifter

Uppgifterna i personregistret ska gallras när de inte längre behövs för sitt ändamål enligt 19 § i lag (2001:99) om den officiella statistiken. Enligt 1 §

⁹¹ Den här kvalitetsdeklarationen tar endast upp de delar av hatbrottsstatistiken som avser polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv. För Nationella Trygghetsundersökningen (NTU) finns en särskild kvalitetsdeklaration i den tillhörande tekniska rapporten (Brå, 2015:4). Deklarationen är frivillig för samtliga dessa undersökningar eftersom de inte ingår i Sveriges officiella statistik.

tredje stycket lagen (2001:100) om den officiella statistiken gäller 19 § inte bara officiell statistik, utan även annan statistik.

A.9 EU-reglering

Ingen EU-reglering berör hatbrottsstatistiken.

A.10 Syfte och historik

Ett av de främsta syftena med statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv är att ge information om uppskattad nivå, utveckling och struktur för de polisanmälningar där Brå under ett år har identifierat olika hatbrottsmotiv. Ett annat syfte är att bistå rättsväsendet med underlag som kan användas vid kunskapsinventering på området och vid beslut om åtgärder för att utreda, bekämpa och förebygga denna typ av brottslighet. Rapporten syftar även till att bidra med kunskap till den forskning som bedrivs på området samt att följa de internationella åtaganden som Sverige har avseende att rapportera om hatbrott.⁹² Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv är ett underlag som tillsammans med uppgifter om självrapporterad utsatthet för hatbrott utifrån NTU och PTU, andra studier och forskning i övrigt, kan ge en något bättre bild av hur situationen avseende hatbrott ser ut i Sverige.

Sedan början av 1990-talet har hatbrott med främlingsfientliga, antisemitiska och homofobiska motiv kartlagts. Säkerhetspolisen (Säpo) ansvarade för produktionen av hatbrottsstatistik fram till 2005 års statistik. Sedan Brå tog över sammanställningen av hatbrottsstatistiken från Säpo år 2006 har större fokus lagts på att ge detaljerad information om hatbrott. Statistiken har under årens lopp påverkats av olika förändringar i bl.a. lagstiftning, statistikrutiner, definition, fördelning av polisresurser m.m. Denna påverkan har i vissa fall gett effekter på statistikens jämförbarhet över tid.

A.11 Statistik användning

Hatbrottsstatistiken har flera olika användare och användningsområden. De huvudsakliga är:

- Lokala polismyndigheter, som underlag för analys av utvecklingen av anmälda hatbrott i det egna länet samt för uppföljning av den egna verksamheten.
- Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket, Kriminalvården samt regeringskansliet och riksdagen som underlag för planering, analys- och uppföljningsarbete.
- Kriminologiska, sociologiska och juridiska institutioner m.m. vid olika universitet, för att följa utvecklingen samt för initiering av forskning.
- Intresseorganisationer för analys av utvecklingen inom vissa typer av anmälda hatbrott.
- Riksdagens utredningstjänst, media med flera för allmän information om utvecklingen på hatbrottsområdet regionalt och i hela riket.

A.12 Uppläggning och genomförande

Den löpande hatbrottsstatistiken är från och med år 2012 en urvalsundersökning. Underlaget bygger på de uppgifter som polisen och åklagarna registrerar i sina administrativa system. Uppgifterna kommer från polisens RAR-system (Rationell Anmälningsrutin). Under 2006 utvecklade Brå ett eget systemstöd för att söka fram, koda och granska hatbrottsanmälningar.

⁹² Sverige rapporterar årlig hatbrottsstatistik till kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) som tillhör organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE).

Potentiella hatbrottsanmälningar fångas upp genom en automatisk sökning på hatbrottsrelaterade ord i fritexten på hälften av de anmälningar som omfattar brottstyperna våldsbrott, olaga hot, ofredande, ärekränkning, hets mot folkgrupp, skadegörelse, klotter, olaga diskriminering och diverse övriga brott. Därefter genomförs en manuell granskning, och i de anmälningar där ett hatbrottsmotiv har identifierats kodas ett antal variabler in.

Årsstatistik över anmälda hatbrott tas fram under våren året efter redovisningsårets utgång. Årsstatistik över handlagda hatbrottsärenden tas fram under våren, ett drygt år efter redovisningsårets utgång.

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Inom rättsväsendet pågår en omfattande utveckling av de system från vilka grunduppgifter hämtas till produktionen av hatbrottsstatistiken. Under de närmaste åren kommer flertalet av de system som i dag levererar uppgifter till Brå att bytas ut.

I regleringsbrevet för budgetåret 2013 avseende Brå gavs direktiv att effektivisera produktionen av hatbrottsstatistiken ytterligare (en fortsättning på direktivet om effektivisering år 2012).

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

Se punkt A.10 Syfte och historik.

1 Statistikens innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv innehåller uppgifter om anmälda och handlagda hatbrott. I statistiken redovisas antalet hatbrottsanmälningar som polisanmälts under redovisningsperioden, per hatbrottsmotiv och brottstyp för landet, länen och storstadskommunerna.

1.1.1 Objekt och population

Anmälda hatbrott

Hatbrottsstatistikens målpopulation för denna del (undersökningspopulation) utgörs av anmälda hatbrott i Sverige under kalenderåret. För att fånga upp anmälda brott med möjliga hatbrottsmotiv används en automatisk genomsökning med hjälp av brottskoder och sökordlista. Populationen kallas anmälda hatbrott, även om den baseras på ett urval av alla brottsanmälningar i Sverige. Med anmälda brott avses de brott som anmäls och registreras som brott av polis. Några av dessa händelser kommer efter utredning att visa sig inte kunna betraktas som brott.

- De viktigaste undantagen från huvudregeln anges nedan:
- Anmälda hatbrott begångna utomlands ingår inte i statistiken.
- Alla anmälningar genomsöks inte, utan endast de som tillhör ett visst urval av brottstyper. Sökningen görs inte mot anmälningar avseende exempelvis narkotikabrott, personrån och sexualbrott.
- Enbart huvudbrott redovisas: det brott i anmälan som har den strängaste straffskalan och där motivet har bedömts vara relevant för hatbrottsstatistiken.

Handlagda hatbrottsärenden

Hatbrottsstatistikens målpopulation för denna del (undersökningspopulation) utgörs av handlagda hatbrottsärenden i Sverige där åklagaren eller polisen fattat ett slutligt beslut avseende anmälan gjord ett visst kalenderår fram till våren nästnasta år.⁹³ Handlagda hatbrottsanmälningar redovisas enligt följande kategorier:

- Under utredning
- Direktavskrivna ärenden
  - varav FU-begränsade
- Nedlagda efter utredning
  - varav FU-begränsade
- Personupplärade
  - åtal
  - strafföreläggande
  - åtalsunderlåtelse.

Redovisningen utgår från de beslut som fattats avseende huvudbrottet i anmälan och vilket bedömts som hatbrott.

1.1.2 Variabler

Nedan följer en lista på de variabler som finns i hatbrottsstatistiken. En post avser ett diarienummer på en polisanmälan.

Beslutande myndighet

Polismyndighet

Åklagarmyndighet

Brottskoder

Brottsklassificering vid anmälan

Huvudbrott

För varje hatbrottsanmälan väljs ett huvudbrott som sedan redovisas. Med huvudbrott avses här det brott i anmälan som har den strängaste straffskalan och där motivet har bedömts vara relevant för denna kartläggning.

Motiv

En anmälan kan innehålla flera hatbrottsmotiv. I dessa fall har riktlinjen varit att gå på det mest framträdande motivet och därmed välja ett. De motiv som bedöms ligga bakom brottet har delats in i följande varandra uteslutande kategorier:

- främlingsfientliga/rasistiska, mot minoriteter
- främlingsfientliga/rasistiska, mellan minoriteter
- främlingsfientliga/rasistiska, mot majoriteten
- främlingsfientliga/rasistiska, mot samer
- islamofobiska
- antisemitiska
- kristofobiska
- övriga antireligiösa
- homofobiska
- bifobiska
- heterofobiska
- transfobiska.

⁹³ Brotts anmälda under 2013 följdes upp fram till den 31 maj 2015.

Submotiv

Vid främlingsfientliga/rasistiska hatbrott redovisas även två submotiv som rör hatbrott mot afrosvenskar och romer efter följande kategorier:

- afrofobiska hatbrott
- antiromska hatbrott.

Tillvägagångssätt vid brotten

Fysisk kontakt

1. Direkt mot person, fysisk kontakt

Närhet

2. Direkt mot person, ej fysisk kontakt

Distans

3. Allmänt klotter
4. Internet
5. Medier
6. Postbrev
7. Sms
8. Telefon
9. Övrigt

Plats

1. Allmän plats
2. Arbetsplats
3. Hem
4. Internet
5. Offentliga transportmedel
6. Servering med alkohol
7. Servering utan alkohol
8. Serviceställe
9. Religiös plats
10. Skola
11. Medier
12. Sms
13. Telefon
14. Asylboende
15. Övriga platser
16. Uppgift saknas

Relation mellan gärningsperson och utsatt

Närstående

1. Gift/partner/sambo
2. Före detta partner
3. Släkt
4. Vänner/bekanta

Ytligt bekant

5. Kollega
6. Skolkamrat
7. Granne
8. För den utsatta en känd person/grupp

Obekant

9. Kund/klient
10. Serviceperson
11. För den utsatta en okänd person

Uppgift saknas

12. Uppgift saknas

Geografisk plats för brottet:

- Riket
- Län
- Storstadskommun
- Kommun

Handläggningsbeslut

- *Under utredning* innebär att ärendet är öppet och att det ännu inte har tagits ett slutligt beslut.
- *Direktavskrivna ärenden* innebär att ett beslut att avsluta ärendet har tagits direkt utan att en utredning har påbörjats.
  - *varav FU-begränsade* (se kapitel 4, "Begreppen i statistiken över handlagda ärenden").
- *Nedlagda efter utredning* innebär att en utredning har inletts och att polis eller åklagare därefter har bedömt att ärendet bör avslutas, det vill säga läggas ner.
  - *varav FU-begränsade* (se kapitel 4, "Begreppen i statistiken över handlagda ärenden").
- *Personuppklarade* hatbrott betyder att en person har bundits till brottet genom
  - *åtal*
  - *strafföreläggande* eller
  - *åtalsunderlåtelse*

1.1.3 Statistiska mått

De flesta beräkningar är antalsräkningar av anmälda hatbrott uppdelade på olika redovisningsvariabler.

Procent används vid jämförelser bakåt i tiden, vid handläggningsbeslut och för olika redovisningsvariabler för motiv som består av relativt låga tal.

Antalet anmälda hatbrott standardiseras med hjälp av *medelfolkmängden* för att jämförelser ska kunna göras mellan geografiska områden som har olika stor folkmängd.

1.1.4 Redovisningsgrupper

Följande variabler i hatbrottsstatistiken används som redovisningsgrupper i statistiken över anmälda hatbrott:

Region

Riket

Län

Storstadskommun

Kommun

Anmälda hatbrott

Brottstyp

Handlagda hatbrottsärenden

Handläggningsbeslut

Tidsperiod

År

1.1.5 Referenstider

Statistik över anmälda hatbrott publiceras årligen. Referenstiden avser tidpunkten för anmälan, vilket innebär att brottstillfället kan ligga före referenstiden.

Statistik över handlagda hatbrottsärenden publiceras årligen. Referens-tiden avser tidpunkten för handläggningsbeslutet. Referensperioden är ett kalenderår fram till slutet av mars efterföljande år.

1.2 Fullständighet

Se punkt 2.2.2 Ramtäckning.

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Tillförlitligheten i de uppgifter som utgör underlag för statistiken över anmälda hatbrott och statistikens jämförbarhet över tid påverkas av olika förhållanden. Statistiken över hatbrott är en urvalsundersökning, som bygger på elektroniska genomsökningar och ingående granskningar av polisanmälningar. För många brottstyper finns det ingen grund för att med någon form av säkerhet fastställa hur vanligt förekommande brottet är. När det gäller hatbrott är det särskilt svårt att få en bild av omfattningen, eftersom det inte är ett särskilt brott i juridisk mening, utan en aspekt av motivet bakom brott av olika slag. Uppgifter från NTU pekar på att många gånger fler hatbrott uppges ha polisanmälts än vad som återfinns i Brås statistik över anmälda hatbrott. Bilden är att statistiken enbart fångar en del av hatbrotten som polisanmälts. I och med att metoden för att ta fram hatbrottsstatistiken i grunden främst bygger på elektroniska genomsökningar av texter i anmälan, kan det till exempel finnas hatbrott som inte uppmärksammas eller beskrivits på ett sätt som gör det möjligt att identifiera dem som hatbrott.

Tillförlitligheten sammanhänger också med svårigheter att räkna och klassificera brott. Den huvudsakliga felkällan är vid registrering och bearbetning av uppgifterna. Kontroller görs regelbundet för att minimera dessa fel.

2.2 Osäkerhetskällor

För att ett brott ska kunna identifieras och bedömas som ett hatbrott i denna statistik krävs att

- händelsen anmäls till polisen
- brottskoden ingår i Brås urval
- rätt brottskod har satts på anmälan
- polisen registrerar relevant information i anmälan
- denna text inrymmer ord som återfinns i listan över sökord
- kodaren tolkar och bedömer händelsen som ett hatbrott utifrån de kriterier som Brå tagit fram.

Hatbrottsstatistiken visar sannolikt endast på en mindre del av den faktiska hatbrottsligheten.

Anmälan till polisen

En första förutsättning för att ett brott ska komma med i statistiken över hatbrott är att händelsen kommit till polisens kännedom. I detta avseende skiljer sig inte denna statistik från övrig statistik om anmälda brott. Benägenheten att anmäla ett brott varierar från brottstyp till brottstyp och över tid. Anmälningsbenägenheten kan också variera mellan de olika grupper som blir utsatta för hatbrott; exempelvis kan förtroendet för rättsväsendet variera och påverka om utsatta anmäler brott till polisen. Utifrån tidigare studier kan konstateras att relationen mellan faktisk och anmäld brottslighet, det så kallade mörkertalet, är stort vid hatbrott.

En andra förutsättning för att hatbrott ska komma att ingå i statistiken över hatbrott är att polisen i någon form identifierar eventuella hatbrotts-

motiv. Att ta upp en anmälan om ett brott och då också uppmärksamma vilket motiv som finns till brottet, ställer höga krav på polisen. Det är inte alltid som den utsatta själv vid anmälan tar upp faktorer som talar för att det rör sig om ett hatbrott, utan polisen måste många gånger aktivt ställa frågor om detta.

Brottet rubriceras i enlighet med Brås urval

Det är enbart anmälningar rörande vissa brottstyper som ingår i sökningen. Därför måste händelsen dels utgöras av, dels rubriceras som ett av de brott som ingår i urvalet för att den ska komma med i sökningen.

Polisen registrerar relevant information i anmälan

Brås metod för att söka hatbrott i polisanmälningar går ut på att matcha fritexterna i alla anmälningar i urvalet mot en sökordslista. Formuleringar och hur fritexten skrivs kan få betydelse för om en anmälan inkluderas i hatbrottsstatistiken. Om en brotts handling beskrivs detaljerat genom att man förklarar vilket hatbrottsmotiv som funnits, är det troligare att anmälan inkluderas än om beskrivningen är för generell. Ett exempel är om personer ärekränks och det i anmälan framgår att de kallats ”negerapa” gentemot att det i anmälan beskrivs som ”fula ord”.

Även om ett hatbrottsmotiv framkommer vid anmälningstillfället kanske polisen i stället väljer att skriva denna information i utredningssystemet DurTvå, vilket Brå inte har tillgång till. Likaså kan resurser eller kunskaper om hatbrott variera mellan länen, vilket kan bidra till skillnader i den regionala redovisningen. Större resurser och bättre kunskap ökar också möjligheterna att identifiera och i anmälan beskriva en eventuell koppling till hatbrott. Det är rimligt att anta att det också påverkar hur många hatbrott som blir registrerade och redovisas i statistiken.

Fritexten inrymmer ord som ingår i sökordslistan

En sökordslista används för att elektroniskt genomläsa fritexten i syfte att identifiera potentiella hatbrott. Det kan inte uteslutas att det finns hatbrottsanmälningar vilkas fritexter inte innehåller några av de ord som finns med i sökordslistan. Listan med sökord uppdateras årligen utifrån en genomläsning av brottsanmälningar, omvärldsbevakning av media samt kontakter med målgrupper.

Kodarens bedömning

Kodarens bedömning av anmälan är av betydelse för utfallet. De flesta granskade anmälningar bedöms inte som hatbrott. För att få en så god reliabilitet som möjligt har anmälningarna granskats efter tydliga riktlinjer flera gånger av olika personer. Vid svåra bedömningar har anmälningar tagits upp till gemensam diskussion och därefter kodats enligt de kodningsregler som utarbetats. Framkommer inget om tillvägagångssätt, plats eller relation mellan gärningsperson och utsatt i anmälan kodas det som att uppgift saknas.

2.2.1 Urval

För att fånga upp hatbrottsanmälningar görs en sökning på ord i fritexten på ungefär hälften av de anmälningar som omfattar brottstyperna våldsbrott, olaga hot, ofredande, ärekränkning, hets mot folkgrupp, skadegörelse/klotter, olaga diskriminering och diverse övriga brott. Hälftenurvalet för en viss månad görs efter en två månader lång buffertperiod för att tillåta ajourföringar. Buffertperioden innebär att urvalet i relation till populationen blir strax under 50 procent. (År 2014 var urvalet 49,7 procent av samtliga anmälningar tillhörande de utvalda brottstyperna.) Urvalet av brottstyper baseras på de brottstyper som enligt Säpos tidigare bedömning

kan förekomma vid hatbrott. Alla brottstyper genomsöks således inte. Exempelvis ingår inte stöld, personrån och sexualbrott.

För 2013 utgjorde populationen knappt 428 000 anmälningar, varav urvalet bestod av drygt 213 000 anmälningar. Dessa matchades mot sökordslistan, som bestod av 390 ord. Matchningen resulterade i träffar på nästan 15 000 anmälningar som granskades manuellt och kodades som hatbrott eller ej hatbrott.

2.2.2 Ramtäckning

Syftet med denna del av hatbrottsstatistiken är att mäta den anmälda hatbrottsligheten i Sverige (målpopulation). Statistiken mäter ett urval av den hatbrottslighet som registreras av polisen (rampopulation). Den faktiska anmälda hatbrottsligheten är till exempel enligt uppgifter från NTU betydligt mer omfattande än vad som framgår av statistiken. Problem som kan uppstå är täckningsfel. Det innebär att urvalsram och population inte helt stämmer överens. Täckningsfelen kan delas in i två typer, dels undertäckning, som innebär att vissa enheter som ingår i populationen saknas i urvalsramen, dels övertäckning, som innebär att enheter som inte ingår i populationen ändå finns i urvalsramen. Undertäckning i hatbrottsstatistiken utgörs främst av att samtliga anmälda hatbrott inte identifieras med de metoder som används, genom att hatbrottsanmälningar inte beskrivits på ett sätt som gör det möjligt att identifiera dem som hatbrott. Det handlar om anmälningar där ord i fritexten är för generella (till exempel Sverige) eller inte ger en träff via sökordslistan.

2.2.3 Mätning

Alla anmälningar genomsöks inte

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv bygger på ett antal olika urval, vilket betyder att samtliga anmälda brott som polisen och åklagarna registrerar i sina system inte ingår. Effekten av denna avgränsning är svår att uttala sig om, men det kan innebära att en del hatbrott förbigås. För 2014 har ett urval om ungefär 15 000 anmälningar granskats och bedömts flera gånger av olika personer.

Fritexterna ger varierande information

Brottsanmälningarnas fritext består av alltifrån några korta rader till en längre text med beskrivning av de anmälda brotten och omständigheterna, vanligen kallad gärningsbeskrivning. När det gäller fritexten finns det två förhållanden som är särskilt viktiga att ha i minnet. För det första finns det inte någon strukturerad och fastställd mall för vad fritexten ska innehålla, vilket medför att den innehåller olika mycket information. För det andra skrivs fritexten vanligen in direkt vid anmälningstillfället. Fritexten kan därför bli mycket kort på grund av att omständigheterna omfattar känslig information som anmälningsupptagaren undviker att formulera eller att texten enbart beskriver själva gärningen. För framför allt dödligt våld finns det stora problem med att använda metoden med att genomsöka fritext eftersom det inte finns någon utsatt som kan berätta hur brottet gick till eller delge polisen det eventuella motivet. Bortfallet vid dödligt våld påverkar dock inte nivån för samtliga hatbrott, då brottstypen är mycket sällsynt.

Sökordslista

I den automatiserade utsökningen av potentiella hatbrottsanmälningar används en sökordslista. Anmälningar som innehåller ord från sökordslistan markeras, varpå anmälningarna granskas och bedöms. Sökordslistan uppdateras årligen genom att ord tas bort, läggs till eller korrigeras.⁹⁴ Listans

⁹⁴ På grund av anpassning till metodförändringen 2012 uppdaterades inte ordlistan inför 2013.

sökord, som är vanligt förekommande kränkande och nedvärderande ord, bygger framför allt på erfarenheter från tidigare års arbete med statistiken. Inspiration till nya sökord kommer bland annat från genomläsning av brottsanmälningar, omvärldsbevakning av media samt kontakter med målgrupper. Tanken är att sökordslistan ska hållas aktuell utifrån nytt språkbruk och nya företeelser i samhället.

Granskning och kodning av hatbrottsanmälningarna

Anmälningarna definieras som hatbrott, osäkra eller ej hatbrott. För osäkra anmälningar där bedömningen är svår förs diskussion mellan kodarna innan beslut tas om huruvida brottet i anmälan ska betraktas som ett hatbrott eller inte.

För de identifierade hatbrottsanmälningarna görs en manuell kodning av ett antal variabler. Bedömningen av anmälningarna baseras främst på målsägandens upplevelse av gärningspersonens motiv. Ibland kan även en annan persons perspektiv på händelsen vara av vikt. Exempelvis iakttagelser från en polis eller ett vittne.

2.2.4 Svartsbortfall

Ej relevant.

2.2.5 Bearbetning

Uppgifter från polismyndigheterna och åklagarna levereras till Brå via Rikspolisstyrelsen, RPS. Därefter kodas olika variabler på identifierade polisanmälningar på Brå.

När en anmälan bedöms använder Brå flera olika kriterier för att fastställa hatbrottsmotivet. Bedömningen utgår från *all information* som finns att tillgå i en polisanmälan, med tonvikt på fritexten. Att bedömningen utgår från polisanmälanens fritext innebär att den till största delen utgår från anmälningsupptagarens sammanställning av den utsattas upplevelse av den aktuella händelsen. Om den utsatta anser eller misstänker att motivet till brottet beror på att hon eller han är eller uppfattas ha exempelvis utländsk bakgrund, svensk bakgrund, vara muslim, jude, kristen, buddist, homo-, bi- eller heterosexuell eller transperson bedöms händelsen i regel som hatbrott. Förutom *den utsattas berättelse* kan bedömningen baseras på information om:

- *Gärningspersonens uttalanden, verbalt eller skriftligt.* Det kan exempelvis vara att gärningspersonen säger "jävla svartskalle", "äckelflata", "skitjehovas" eller "transjävel" till den utsatta vid brottstillfället. Termer som "transa", "muslim", "jude" och "flata" kan anses utgöra grund för hatbrott om de används i utpekande syfte, exempelvis om ordet ristas in på någons ytterdörr. Även allmänt klotter, affischer och flygblad med text som "ut med alla zigenare", "muslimjävlar – inga fler moskéer i Sverige", davidstjärnor i kränkande kontext ihop med hakkors och "hata lesbiska" bedöms som hatbrott.
- *Information via relaterade anmälningar.* Ibland förekommer en utsatt eller en gärningsperson i flera anmälningar. Det kan då finnas noterat i den aktuella fritexten. Dessa relaterade anmälningar kan exempelvis vara en motanmälan eller ytterligare en utsatt som anmäler samma händelse, vilket kan ge relevant information även om den aktuella händelsen.
- *Information i media eller på internet.* I vissa fall har media uppmärksammat hatbrott, och sådan information kan komma att användas vid bedömningen. Vid svårbedömda fall kan även platser, organisationer/företag, hänvisningar till hemsidor med mera sökas på internet, och den informationen kan då användas i bedömningen.

- *Namn på utsatt och gärningsperson* kan användas för att bedöma gärningspersonens eller den utsattas ursprung. Avseende gärningspersonen framgår namn om denne på något sätt är utpekad eller misstänkt. Namn på gärningsperson och utsatt används i stort sett enbart vid bedömningen av om det handlar om ett främlingsfientligt/rasistiskt hatbrott mot minoritetsgruppen, mellan olika minoritetsgrupper eller mot majoritetsgruppen.
- *Visuella markörer och signalement*. Vid beskrivningar av såväl gärningsperson som utsatt förekommer ibland andra kännetecken utöver namn. Vid främlingsfientliga/rasistiska hatbrott finns flera visuella markörer och signalement som hudfärg och nationalitet (exempelvis vit, mörkhyad, afrikansk, svensk, utländsk, iranier, ryss med mera) samt uppgifter om språk med mera. För sexuell läggning finns exempelvis regnbågsflaggan, och för religiös tillhörighet finns markörer som slöjan, korset, halvmånen, davidstjärnan och kippan.

Eftersom materialet hanteras av flera olika personer kan fel uppstå i hanteringen eller bearbetningen av materialet. För att undvika sådana fel utförs flera olika kontroller och granskningar. För de anmälningar som identifierats som hatbrott eller som kan misstänkas vara hatbrott har en dubbelkodning skett, vilket innebär att en utredare på Brå har gjort en första oberoende bedömning. Ytterligare en utredare har sedan kontrollerat bedömningen i ett andra steg.

Innan materialet tas ut görs en granskning av alla variabler. Felaktigheter rättas. En slutlig kontroll av materialet med ytterligare logiska kontroller görs efter att datafiler körts fram och statistiktabeller har framställts.

2.2.6 Modellantaganden

Ej relevant.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Ej relevant.

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Undersökningsfrekvens

Statistiken över anmälda hatbrott redovisas per år.

Publiceringsfrekvens

Statistik över anmälda hatbrott publiceras årsvis.

Uppgiftsinsamlingsfrekvens

Statistikunderlaget avseende anmälda hatbrott levereras veckovis till Brå.

Framställningstid

Statistik över anmälda hatbrott publiceras cirka sex månader efter redovisningsårets utgång och cirka tre månader efter avslutad kodning.

3.2 Punktlighet

Så länge Brå haft produktionsansvar för hatbrottsstatistiken har produktionstider och publiceringstidpunkter kunnat hållas.

4 Jämförbarhet och sammanvändbarhet

4.1 Jämförbarhet över tid

Hatbrottsstatistiken har producerats sedan början av 1990-talet. Statistikens jämförbarhet påverkas av bland annat omläggningar i statistikrutiner (till exempel reliabiliteten i Brås mätmetod m.m.), definitionsförändringar,

förändringar i lagstiftning, fördelning av polisens resursinsatser och kunskap hos rättsväsendet att identifiera denna typ av brott.

Omläggningar i statistikrutiner

Rutinerna för att producera hatbrottsstatistiken har ändrats vid flera tillfällen, till exempel genom ny insamlingsteknik eller nya redovisningsätt. Större förändringar har genomförts följande år:

- Under 2004 genomförde Säkerhetspolisen ett omfattande metodutvecklingsarbete av datateknisk art som påverkade inhämtningsrutinerna. Metodförändringarna har i olika grad för de respektive motiven påverkat möjligheten att jämföra statistik med tidigare år än 2004. För främlingsfientliga och antisemitiska hatbrott är bedömningen att metodförändringen haft mindre betydelse, medan det för homofobiska hatbrott haft förhållandevis stor betydelse.
- Från och med 2006 har Brå ansvaret för insamling och bedömning av alla hatbrottsanmälningar. Trots ett nära samarbete med Säpo går det inte att utesluta att övertagandet fått konsekvenser för jämförbarheten med tidigare år. Bedömningen är dock att nivån på antalet redovisade hatbrott inte påverkats, men att övertagandet kan ha vissa konsekvenser när det gäller redovisning av huvudbrott, där Brå mer strikt hållit sig till huvudbrottsprincipen och valt brott med strängast straffskala.
- De islamofobiska hatbrotten särredovisades inte av Säpo, men en del av dem ingick tidigare sannolikt i redovisningen av främlingsfientliga hatbrott. När det fanns anmälningar med inslag av både främlingsfientlighet och islamofobi redovisades de under främlingsfientliga hatbrott. En övervägande majoritet av de islamofobiska hatbrotten 2006 omfattas av enbart ett motiv – det islamofobiska, vilket innebär att de inte skulle ha redovisats i tidigare års sammanställningar som främlingsfientliga. Bedömningen är därför att jämförelser av nivån för främlingsfientliga hatbrott är möjlig med tidigare år än 2006.
- 2007 tillkom nya uppgifter i hatbrottsstatistiken. När det gäller tillvägagångssätt har allmänt klotter lagts till. För uppgifter om på vilken plats hatbrottet har ägt rum har sms och medier lagts till. När det gäller uppgifter om relation mellan gärningsperson och utsatt har kund/klient lagts till. Det gör att det kan vara svårt att jämföra enstaka kategorier för tillvägagångssätt, plats och relation.
- Under 2008 genomförde Brå en större definitionsförändring av vad som är ett hatbrott i hatbrottsstatistiken. Utöver främlingsfientliga hatbrott mot minoriteter, islamofobiska hatbrott, antisemitiska hatbrott och homofobiska hatbrott förändrades definitionen till att numera även omfatta främlingsfientliga hatbrott mellan minoriteter och mot majoriteten, övriga antireligiösa hatbrott, bifobiska hatbrott, heterofobiska hatbrott och transfobiska hatbrott. På grund av definitionsförändringen är det inte möjligt att utan vidare jämföra nivåerna för samtliga hatbrott och främlingsfientliga/rasistiska hatbrott med tidigare år. När det gäller islamofobiska, antisemitiska och homofobiska hatbrott har definitionsförändringen haft en mindre betydelse, och jämförelser med tidigare år är därför möjliga.
- Utöver definitionsförändringen år 2008 utökades metoden för att fånga upp hatbrottsanmälningar med ytterligare två datainsamlingssteg: dels en totalundersökning av samtliga anmälningar avseende hets mot folkgrupp och olaga diskriminering, dels insamling och granskning av de anmälningar polisen markerat som misstänkta hatbrott i RAR. De kompletterande datainsamlingsstegen har dock haft en mindre effekt på antalet

identifierade hatbrott och har därför mindre betydelse för möjligheter till jämförelse mellan åren.

- År 2011 inleddes ett effektiviseringsarbete. Redovisningen över målsägande och misstänkta utgick, likaså den regionala analysen av de anmälningar som polisen markerat som misstänkta hatbrott i RAR. Samma år ändrade kategorin övriga antireligiösa hatbrott namn till kristofobiska hatbrott. Åren 2008–2010 ingick de kristofobiska i kategorin övriga antireligiösa hatbrott, men det visade sig att det kristofobiska motivet utgjorde den övervägande majoriteten (över 90 procent) av fallen.
- Inför 2012 års datainsamling genomfördes en större metodförändring i syfte att effektivisera statistiskproduktionen. Undersökningen har gjorts om från att vara en totalundersökning till att bli en urvalsundersökning. Urvalet skattas därefter till populationsnivå, det vill säga till en nivå som om samtliga polisanmälningar hade ingått i undersökningen. Brå bedömer att vid jämförelser över tid måste hänsyn tas till den osäkerhetsmarginal som uppstår med anledning av användningen av en urvalsundersökning.
- Som ett ytterligare led i effektiviseringsarbetet har de datainsamlingsmetoder som tillkom år 2008 rationaliserats bort, likaså möjligheterna för relaterade anmälningar att komma med i statistiken liksom anmälningar som inte fångats upp på annat sätt men som media uppmärksammat. Dessa förändringar bedöms ha mindre effekt på antalet identifierade hatbrottsanmälningar och har därför mindre betydelse vid jämförelser över tid.
- Varje år uppdateras sökordslistan genom att nya ord läggs till och gamla ord tas bort. Listan med sökord utarbetades ursprungligen av Säkerhetspolisen. Sedan Brå tog över hatbrottsstatistiken har arbetet med att utveckla listan med sökord fortsatt. En årlig förändring av sökordslistan medför att urvalet inte är exakt detsamma varje år, eftersom nya ord tillkommer och gamla ord försvinner. Brås bedömning är att detta inte har någon större betydelse för jämförbarheten eftersom språkbruket generellt förändras, och justeringarna i sökordslistan syftar till att följa dessa förändringar.

Förändringar i lagstiftningen

Ju längre tidsperioder som analyseras, desto troligare är att det skett förändringar i lagstiftningen som påverkar jämförbarheten över tid. Förändringarna gäller såväl kriminalisering som avkriminalisering, nya definitioner av brott och nya sätt att antalsräkna brotten.

Sedan hatbrottsstatistiken började produceras i mitten av 1990-talet har det skett mindre ändringar. Sexuell läggning var inte inskriven initialt i lagtexten för straffskärpningsregeln (BrB 29 kap. 2 § 7 p), utan tillkom vid en ändring år 2002.

Förändringar i fördelningen av polisens resursinsatser och kunskap hos rättsväsendet att identifiera denna typ av brott

För att identifiera hatbrott är det viktigt att brottsutredare har kunskap om vad ett hatbrott är. Under 2008 började polisen markera misstänkta hatbrott i RAR. Det betyder att polisen vid inskrivandet av en anmälan alltid får kryssa i om en anmälan har ett misstänkt hatbrottsmotiv eller inte. Under de senaste tio åren har hatbrottsutbildning blivit ett permanent inslag i polisutbildningen. Utöver det satsar regionala polismyndigheter olika mycket på utbildning eller på att ta fram riktlinjer i arbetet. Det kan påverka antalet hatbrottsanmälningar som identifieras i statistiken.

4.2 Internationell jämförbarhet

Det är svårt att jämföra antalet anmälda och identifierade hatbrott i Sverige med nivån i andra länder. Hatbrottsstatistiken återspeglar inte bara nivån av anmälda hatbrott, utan påverkas också av andra faktorer som insamlings- och bearbetningsrutiner, lagstiftningens utformning samt anmälnings- och registreringsbenägenheten. En gemensam standard för att kunna göra internationella jämförelser saknas för närvarande.

4.3 Samanvändbarhet med annan statistik

Jämförelser med Nationella trygghetsundersökningen (NTU)

Generellt är antalet hatbrottsmotiverade händelser som i NTU uppges vara polisanmälda fler än vad som framgår av hatbrottsstatistiken. Det tyder i sig på att en del anmälda hatbrott inte identifieras i hatbrottsstatistiken. Emellertid kan en högre andel hatbrott i NTU även bero på att utsatta respondenter i NTU uppfattar det som att brottet är polisanmält (om de varit i kontakt med polisen) fast det inte är det. Det finns risk för såväl över- som underrapportering av antalet brottliga händelser. Händelser kan placeras fel i tiden eller förträngas, vilket betyder att den tillfrågade oavsiktligt också kan svara fel på grund av att hon eller han inte minns. När det ställs frågor om hatbrott kan det finnas en risk att drabbade inte vill berätta om händelserna. Det kan även förekomma att den tillfrågade uppfattar det som socialt önskvärt att uppges att ett hatbrott är polisanmält. Dessutom kan det vara så att den utsatta upplever gärningen som ett hatbrott, men att den inte definieras så enligt hatbrottsstatistiken.

Jämförelser med annan kriminalstatistik

Hatbrottsstatistiken är inte jämförbar med den officiella kriminalstatistiken avseende anmälda brott. Den officiella statistiken omfattar samtliga anmälningar som registrerats, medan hatbrottsstatistiken upptar anmälningar tillhörande vissa brottstyper som efter särskild granskning bedömts innehålla hatbrott. Den officiella kriminalstatistiken för anmälda brott redovisar samtliga brott i en anmälan, medan hatbrottsstatistiken endast redovisar huvudbrottet.

Sedan 2007 redovisas även uppgifter om handlagda hatbrottsanmälningar.⁹⁵ Dessa uppgifter är inte heller jämförbara med den officiella statistiken över handlagda brott. I den officiella statistiken redovisas alla handläggningsbeslut som gjorts under ett kalenderår, oavsett om brottet är anmält samma år eller under tidigare år. I hatbrottsstatistiken redovisas endast beslut för de hatbrott som anmälts under ett visst kalenderår.

En övergripande anledning till att hatbrottsstatistikens olika enheter inte definieras eller räknas på samma sätt som den officiella kriminalstatistiken, exempelvis vid anmälda brott, är för att kunna behålla tidsserier för hatbrottsanmälningar.

5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Hatbrottsstatistiken publiceras årligen både som webbrapport och tryckt årsbok, Hatbrott. Rapporten kan beställas från Fritzes Kundservice, 106 47 Stockholm, telefon 08–598 191 90, fax 08–598 191 91, e-post order.fritzes@nj.se.

Därutöver publiceras två webbrapporter: en *Teknisk rapport* som beskriver metoden för att identifiera hatbrottsanmälningar samt en *engelsk sam-*

⁹⁵ Ny rubricering från och med 2014, tidigare hette måttet uppklarade hatbrott.

manfattning av huvudresultaten i årsboken. Samtliga rapporter kan laddas ner kostnadsfritt från Brås webbplats www.bra.se.

Enstaka tabeller över anmälda hatbrott kan kostnadsfritt laddas ned från Brås webbplats eller beställas från Brå via kontaktpersonen för hatbrottsstatistiken eller Brå, Box 1386, 111 93 Stockholm, telefon 08-527 58 400.

5.2 Presentation

Årsboken *Hatbrott* innehåller en kortare beskrivning av metoden för att identifiera hatbrott i hatbrottsstatistiken, en utförlig beskrivning av resultaten och ett 30-tal tabeller och ett 40-tal figurer. Årsboken omfattar cirka 150 sidor.

Tekniska rapporten Hatbrott innehåller en utförligare beskrivning av metoden för att identifiera hatbrott i hatbrottsstatistiken och ett fåtal tabeller och figurer. Tekniska rapporten omfattar drygt 80 sidor med bilagor.

Pressmeddelande skickas ut i samband med att hatbrottsstatistiken publiceras.

På Brås webbplats (www.bra.se) presenteras statistik över hatbrott på statistiksidorna samt i Brottsrummet. Statistiken omfattar anmälda hatbrott, handlagda hatbrott och utsatthet för hatbrott (NTU). Hatbrottsstatistiken redovisas för hela landet efter motiv, huvudbrottskategori, län, storstadskommun (Stockholm, Göteborg och Malmö). Dessa uppgifter kan öppnas eller laddas ner som excelfiler.

5.3 Dokumentation

Dokumentation om hatbrottsstatistiken finns i olika typer av arbetsmaterial, en årlig utvärdering samt i Tekniska rapporten som publiceras varje år vid samma tidpunkt som årsboken.

5.4 Tillgång till primärmaterial

Den statistik som publiceras redovisar fördelningen av anmälda och handlagda hatbrott utifrån vissa variabler och vissa indelningar av dem. Statistik presenterad på annat sätt och efter andra variabler som lagras i databasen kan specialbeställas. En särskild blankett för specialbeställningar går att ladda ned från <http://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/statistik/specialbestallningar.html>

Kostnaden uppgår till 928 kr (exkl. moms) per arbetstimme för framställningen. Vissa uppgifter är dock sekretesskyddade, varför begäran om datauttag endast kan tillgodoses om den obligatoriska sekretessprövningen medger detta.

5.5 Upplysningstjänster

För upplysningar om hatbrottsstatistikens innehåll och uppbyggnad eller framställning av specialstatistik:

Enheten för Statistiska undersökningar (Esu),

Box 1386, 111 93 Stockholm,

Carina Djärv, telefon 08-527 58 434, e-post carina.djarv@bra.se

Sofia Axell, telefon 08-527 58 528, e-post sofia.axell@bra.se

För frågor om publikationer och Brås verksamhet:

Enheten för kommunikation,

Brottsförebyggande rådet (Brå),

Box 1386, 111 93 Stockholm,

telefon 08-527 58 400, e-post info@bra.se

Brås webbplats www.bra.se

Bilaga 6.

Bakgrund till varför kapitlet om hatbrott med högerextremistiska och nationalsocialistiska symboler utgår

Under 1990-talet och fram till 2005 redovisade Säkerhetspolisen (Säpo) statistik över brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet, med vilket avsågs ”statistik över anmäld brottslighet med koppling till vit makt, främlingsfientlighet, antisemitism, homofobi samt anmäld brottslighet med koppling till antifascism/vänsterideologi”.⁹⁶ Ett kapitel avsåg ”brott med vit makt-ideologiskt motiv”. Med hänsyn till Säpos kärnverksamhet hade de förut-sättningar att föra den typen av statistik.

Brå fick 2006 i uppdrag att ta över ansvaret för den statistik som hade kommit att kallas hatbrottsstatistiken. Uppdraget till Brå specificerades enligt följande: ”Brå skall årligen redovisa antalet anmälda brott med främlingsfientliga, särskilt islamofobiska, antisemitiska och homofobiska motiv.”⁹⁷ Brå fortsatte emellertid att även redovisa statistik under rubriken ”vit makt-ideologiskt motiverade hatbrott”,⁹⁸ men vid översynen 2014 kom Brå fram till att den metod och den information som statistiken baseras på är för osäker för att tillåta slutsatser om gärningspersonens eventuella ideologiska tillhörighet.

I grund och botten saknar Brå de kompetenser och resurser som Säpo har att verifiera huruvida högerextrema grupper eller individer med högerextema värderingar står bakom det anmälda brottet. Brå kan endast basera sin bedömning på vad som framkommer i fritexten i en polisanmälan. Det innebär att bedömningen baseras på uppfattningen hos anmälaren, den utsatta, polisen eller den kodande utredaren hos Brå. Till grund för bedömningen ligger ofta uttalanden som ”Sieg Heil”, klotter av hakkors eller texter publicerade på olika webbsidor och forum. Att basera bedömningen på dessa exempel är enligt Brås mening vanskligt, bland annat av följande skäl:

- Sieg Heil, både i ord och gest, och hakkors behöver inte betyda att högerextrem eller rasideologisk ideologi ligger bakom gärningspersonens agerande. Dessa symboler är tydliga i sitt budskap när syftet är att exempelvis kränka judiska personer eller att förmedla att utländska personer, homosexuella eller andra som gärningspersonen ogillar inte är välkomna. Dessa symboler kan dessutom ha en omvänd betydelse, att gärningspersonen uttrycker att den utsatta personen är ond på något sätt. Exempelvis kan gesten ”Sieg Heil” mot en mörkhyad ordningsvakt både betyda kränkning på grund av hudfärg, eller uttryck för att ordningsvakten i sin myndighetsutövning är ond. Att avgöra det bakomliggande syftet med gesten är oerhört svårt med det material som Brå har tillgång till.
- Webbsidor och forum har vid Brås översyn visat sig vara dels svåra att kategorisera ideologiskt vid en viss given punkt, dels svåra att garantera konsekventa tidsserier för. Ideologier är komplexa och både överlappar och korsar varandra. Det är dessutom inte ovanligt att organisationer och aktörer byter sympatier. Det innebär att texter på en webbsida som ett år kodas på ett visst sätt potentiellt kan behöva kodas på ett annat sätt året efter, något som inte ger tillförlitlig statistik.

⁹⁶ Säpo (2003, s. 5).

⁹⁷ Regleringsbrev för budgetåret 2006 avseende Brottsförebyggande rådet. (JU2005/11640/KRIM, s. 5, punkt 2.)

⁹⁸ Rubriken har med tiden ändrats till ”Hatbrott med tecken på koppling till högerextremism och nationalsocialism” och därefter ”Hatbrott med högerextremistiska och nationalsocialistiska symboler”.

Brå har med anledning av detta beslutat att i fortsättningen enbart fokusera på att producera statistik enligt grunduppdraget i regleringsbrevet: att producera statistik över polisanmälningar med hatbrottsmotiv. Beslutet kommer inte att påverka nivåerna i hatbrottsstatistiken. Händelser som tidigare redovisats i det aktuella kapitlet har parallellt ingått i något av motivkapitlen. Den eventuella högerextrema kopplingen har enbart fungerat som en ytterligare variabel.

För information om högerextrema organisationer och aktivitetsnivån inom dessa miljöer hänvisas i stället till andra befintliga källor, exempelvis stiftelsen Expos arbete.

Brottsförebyggande rådet

BOX 1386 / TEGNÉRGATAN 23, SE-111 93 STOCKHOLM

TELEFON +46 (0)8 527 58 400 • FAX +46 (0)8 411 90 75 • E-POST INFO@BRA.SE • WWW.BRA.SE